



BRANDENBURGI KATALIN *).

TÖRTÉNETI KORRAJZ.

SZILÁGYI SÁNDORTÓL.

I.

Elszórt adatokat gyűjtöttem össze, s mutatok be az olvasónak Bethlen Gábor szép de könnyelmű nejéről. Brandenburgi Katalin története Erdély történetének egy lapja. Rövid s tán kevesbé véres ez mint a többi, de következményeiben gyászos. Bethlen Gábornak is az volt sorsa, mint Mátyás királynak: érdemtelen nőt birt.

Szivtelen, tetszelgő és könnyelmű volt Katalin. Mig férje élt, ez nagyságával takarta el gyarlóságait. A fejedelemnő nem vetkezé le az asszony gyöngeségeit. Elenyészett az az uralkodó nymbusa előtt: de ennek halála után hol kapott volna sugarakat annak számára?

*) Megbocsát tisztelt munkatársunk, hogy igen alapos és becses czikkéből mind azon helyeket, mellyek politicumokat tartalmaznak, kénytelenek voltunk mellőzni, nem azért, mintha azok megjelenése bármelly akadálylyal is találkozhatnék, hanem csupán, mivel bellestristicus lapunk programmján kívül esnek, mellyhez kötelezve érezzük magunkat szigoruan tartani.

Szerk.

Tán nem volt rosszabb Katalin, mint sok más nő, ki gyöngé. Hanem a bibor nem szenved moeskot, s az arany nem takarja el a gyalázatot. Lehet, hogy jobb sorsra volt érdemes. Tán tudott volna egy családot boldogítani. De egy ország boldogítására több kell. S aztán mint vette át Erdélyt, s mint hagyá el! Egy év alatt többet ártott, mint férje egy tized alatt használt.

Bethlen még ki nem halt szellemének nagysága visszariasztá ugyan — de későn. Buknia kelle, mert már erkölcsileg meg volt bukva, s megtörnie, hogy a fejedelmi vánkosról a moesok letöröltessék.

Szigorubbán itélek, mint a történészek, kik közül a legtöbb, csak rövid vonásokat adva elnéző lehetett: azt nem bocsátom meg e nőnek, hogy férje dicső nagy nevét elfeledte.

II.

Betlen Gábor Bécs alól visszatért. A fegyverszünet meg levén kötve, s a fejedelem családi czimerével egyesíté Magyarország és Erdély czimereit.

És most üdvözlő követség érkezett Bethlenhez Osman szultántól. Mogila oláhországi vajdával megkötöttet a frigy. S hogy a sors kedvezését még jobban kimutassa: Homonnay Drugeth György, legelhatározottabb ellensége jun. 21-kén, meghalt.

Nem bizva Bethlen e béke tartósságában, hadserege szaporításával nem hagyott fel. A rakás ügyek elintézése végett Sopronba összehívott országgyűlésen személyesen akart megjelenni: azonban neje, Károlyi Zsuzsánnának, Kassán 1622. máj. 11-kén történt halála *) lehetleníté e szándékának kivitelét.

III.

Próbát tön tehát, hogy a mindig ingadozó békét biztosítsa házassági összeköttetés által. Illy czélból 1625. nyarában követséget nevezett ki, Kovachoczy Farkas korbátnokot, Mikó Ferencz főkomornokát, Quad tanácsnokot és kapitányt s orvosát Schultetust, hogy Ferdinand kisebbik leányát, Maria Annát, számára kérjék meg.

A követség a császárt Bécs-Ujhelyen találta. Azonban mit sem igazíthatt: mert a császár követeléseit, — hogy Bethlen Gábor utódaival a kath. hitre térjen át s leendő nejének írja át Erdélyt mint nászajándokot, — nem fogadható el.

A követség tehát fejedelmének parancsa szerint Brandenburg felé (ma Poroszthon egy kerülete) a választó fejedelemhez folytatta útját megkérendő Bethlen Gábor számára a választó fejedelem hugát, Katalint.

Az elector a követséget Berlinben nagy ünnepélylyel fogadta. Csáládja és testvére s azon kívül Fridrik cseh királynak testvére valának jelen az

*) A felette tartott beszédek Exequiae Principales czim alatt (1624.) kiadattak.

ünnepélyes elfogadtatáson, midőn a hercegnő el is jegyeztetett Bethlen Gáborral.

A követség visszatért. A fejedelem tehát az egyezmények szerint rögtön egy újabbat nevezett ki: vezére volt ennek s egyszersmind a fejedelemnek személynöke, Rákóczy György, továbbá Károlyi György, Mikó Ferencz, Kassai István, számos fiatal főurakkal. Felküldé tőlük azon oklevelet, mellynél fogva jegyesének nászajándokul hozá Fogaras, Munkács és Tokaj várait s roppant uradalmait, azon megbizással, hogy a hercegnőt Kassára kísérik.

Az ünnepély végeztével, Bethlen helyett Rákóczy György tette le az esküt.

IV.

A menyegző napja febr. 8-dikára *) volt határozva. A fejedelem már jó eleve jan 18-án Kassára ment s a násznép még sem érkezett Katalin betegsége miatt.

Ennek hírére a megszorodott fejedelem Kemény Jánost küldé elé, ki is a násznépet Szileziában Tenhenben találta. Katalin az akkor járványos himlőben feküdt, azonban mint Kemény írja „ábrázatján aligha csak tiz szem is költ.“

Kemény a fejedelem levelének átnyujtása és háromnapi pihenés után visszatért. Pár nap mulva a követség is követte őt.

A menyegzőt febr. 28-án ünnepelték meg. A császár és szultán s a két ország előkelői hivatalosak valának a nászra. Az irt és több udvarok követeik által képviselték magukat, csak Jahia basa, török követ bocsátatott vissza a nász elhalasztása következtében.

A fejedelem és kísérete királyi pompát tüntete ki. Ő maga virágos vont ezüst öltöny-, nyuszt-prémes mentében kócsagtollasan s pompás arab ménen vezette kíséretét a Hernád vizéig, mellynek tulsó oldalán a mátká és hasonló fényes kísérete vártak rá. A koesi, mellyen Katalin ült, bársonnyal bélelt s arany és skofummal gazdagon kivart, a hámok és hámhurok vörös bársonyosak s arannyal kivarrott rojtokkal ékesítettek, a koesi s lószerszám vaseszközei arany és ezüsttel borítottak valának. Kocsis, fullajtárok öltönye szintén vörösbársonyos, a vágató lovakkal versenyt szaladó kengyelfutóké is. A koesi ablakában két gyermek pengeté lantját. A koesi elé hat fehér török mén volt fogva, mindnyája üstökig oroszlány módra festve.

A fejedelemasszony s násznépe átkelve a Hernádon, a fejedelem meghánatva (ugratva) lovát, mellé lovagolt s a fényesen ékitett sátorhoz kísérte. A mátkapár ekkor leszállt s megcsókolva egymást, a kettős kíséret társaságában

*) Bethlen G. Pázmánhoz írott s a nászra meghívó levelében a menyegzőt febr. 22-ére tűzi ki Pray Epist. Prot. R. Hung. III. 384. l.

Tán nem volt rozszabb Katalin, mint sok más nő, ki gyöngé. Hanem a bibor nem szenved mocskot, s az arany nem takarja el a gyalázatot. Lehet, hogy jobb sorsra volt érdemes. Tán tudott volna egy családot boldogítani. De egy ország boldogítására több kell. S aztán mint vette át Erdélyt, s mint hagyá el! Egy év alatt többet ártott, mint férje egy tized alatt használt.

Bethlen még ki nem halt szellemének nagysága visszariasztá ugyan — de későn. Buknia kelle, mert már erkölcsileg meg volt bukva, s megtörnie, hogy a fejedelmi vánkosról a mocskok letöröltessék.

Szigorubbán ítélék, mint a történészek, kik közül a legtöbb, csak rövid vonásokat adva elnéző lehetett: azt nem bocsátom meg e nőnek, hogy férje dicső nagy nevét elfeledte.

II.

Bethlen Gábor Bécs alól visszatért. A fegyverszünet meg levén kötve, s a fejedelem családi czimerével egyesíté Magyarország és Erdély czimereit.

És most üdvözlő követség érkezett Bethlenhez Osman szultántól. Mogila oláhországi vajdával megkötetett a frigy. S hogy a sors kedvezését még jobban kimutassa: Homonnay Drugeth György, legelhatározottabb ellensége jun. 21-kén, meghalt.

Nem bizva Bethlen e béke tartósságában, hadserege szaporításával nem hagyott fel. A rakás ügyek elintézése végett Sopronba összehívott országgyűlésen személyesen akart megjelenni: azonban neje, Károlyi Zsuzsánnának, Kassán 1622. máj. 11-kén történt halála *) lehetleníté e szándékának kivitelét.

III.

Próbát tön tehát, hogy a mindig ingadozó békét biztosítsa házassági összeköttetés által. Illy czélból 1625. nyarában követséget nevezett ki, Kovachoczy Farkas korbátnokot, Mikó Ferencz főkomornokát, Quad tanácsnokot és kapitányt s orvosát Schultetust, hogy Ferdinand kisebbik leányát, Maria Annát, számára kérjék meg.

A követség a császárt Bécs-Ujhelyen találta. Azonban mit sem igazíthattott: mert a császár követeléseit, — hogy Bethlen Gábor utódaival a kath. hitre térjen át s leendő nejének írja át Erdélyt mint nászajándokot, — nem fogadhatá el.

A követség tehát fejdelmének parancsa szerint Brandenburg felé (ma Poroszhon egy kerülete) a választó fejedelemhez folytatta útját megkérendő Bethlen Gábor számára a választó fejedelem hugát, Katalint.

Az elector a követséget Berlinben nagy ünnepélylyel fogadta. Csáládja és testvére s azon kívül Fridrik cseh királynak testvére valának jelen az

*) A felette tartott beszédek Exequiae Principales czim alatt (1624.) kiadattak.

ünnepélyes elfogadtatáson, midőn a hercegnő el is jegyeztetett Bethlen Gáborral.

A követség visszatért. A fejdelem tehát az egyezmények szerint rögtön egy újabbat nevezett ki: vezére volt ennek s egyszersmind a fejdelemnek személynöke, Rákóczy György, továbbá Károlyi György, Mikó Ferencz, Kassai István, számos fiatal főurakkal. Felküldé tőlük azon oklevelet, mellynél fogva jegyesének nászajándokul hozá Fogaras, Munkács és Tokaj várait s roppant uradalmait, azon megbizással, hogy a hercegnőt Kassára kísérik.

Az ünnepély végeztével, Bethlen helyett Rákóczy György tette le az esküt.

IV.

A menyegző napja febr. 8-dikára *) volt határozva. A fejdelem már jó eleve jan 18-án Kassára ment s a násznép még sem érkezett Katalin betegsége miatt.

Ennek hírére a megszorodott fejdelem Kemény Jánost küldé elé, ki is a násznépet Szileziában Tenhenben találta. Katalin az akkor járványos himlőben feküdt, azonban mint Kemény írja „ábrázatján aligha csak tiz szem is költ.“

Kemény a fejdelem levelének átnyujtása és háromnap pihenés után visszatért. Pár nap mulva a követség is követte őt.

A menyegzőt febr. 28-án ünnepelték meg. A császár és szultán s a két ország előkelői hivatalosak valának a nászra. Az irt és több udvarok követeik által képviselték magukat, csak Jahia basa, török követ bocsátatott vissza a nász elhalasztása következtében.

A fejdelem és kísérete királyi pompát tüntete ki. Ő maga virágos vont ezüst öltöny-, nyuszt-prémes mentében kócsagtollasan s pompás arab ménen vezette kíséretét a Hernád vizéig, mellynek tulsó oldalán a mátká és hasonlag fényes kísérete vártak rá. A koesi, mellyen Katalin ült, bársonnyal bélelt s arany és skofummal gazdagon kivart, a hámok és hámhurok vörös bársonyosak s arannyal kivarrott rojtokkal ékesítettek, a koesi s lószerszám vaseszközei arany és ezüsttel borítottak valának. Kocsis, fullajtárok öltönye szintén vörösbársonyos, a vágató lovakkal versenyt szaladó kengyelfutóké is. A koesi ablakában két gyermek pengeté lantját. A koesi elé hat fehér török mén volt fogva, mindnyája üstökig oroszlány módra festve.

A fejdelemasszony s násznépe átkelve a Hernádon, a fejdelem megháttatva (ugratva) lovát, mellé lovagolt s a fényesen ékitett sátorhoz kísérte. A mátkapár ekkor leszállt s megcsókolva egymást, a kettős kíséret társaságában

*) Bethlen G. Pázmánhoz írott s a nászra meghívó levelében a menyegzőt febr. 22-ére tűzi ki Pray Epist. Prot. R. Hung. III. 584. l.

a sátorba ment. A kölcsönös üdvözlést dobok és trombiták harsogása s ágyulövések ünneplék. Csak néhány perczig valának a sátorban s innen utjokat a város felé vették.

A városban ünnepély és játékok várták, egy diadalkocsi, melly vonatás nélkül járt, gyűrű öklelések és quintának. A fejedelem udvari bohóca, Mihály biró, Balázsi Ferencz főlovászmester bohóczával, Cserkessel mulattatá a vendégkoszorut.

A nászebédet zeneszó és tűzjátékok érdekesíték. Első tánczot a menyasszonynyal a császár egyik követe, a váci püspök, tánczolá el, akkép hogy a kendő egyik végét a püspök, másikat a menyasszony tartotta kezében.

Ünnepélyek végeztével a fejedelmi pár visszatért Erdélybe.

V.

Az előzmények mutaták, hogy a béke tartós nem leend. Főherczeg Károly halála után (1635.) Oppeln és Ratibor nem Bethlennek, hanem a trónörökösnek adattak. Az ebből támadt alkudozásoknak sem lön sikere. Készülni kelle hát mindkét félnek, nehogy a bekövetkezhető események váratlan ne találják. S valóban a császár még azon évben hiveitől (jelesen Pázmántól jul. 12. iratában) tanácsot kére Bethlen támadása esetébeni teendőiről.

Másfelől a fejedelem azon szövetségbe lépett, mellyet a britt uralkodó dán király, Saxonia és Németalföld rendei kötöttek az elnyomott protestánsok megvédése és Fridrik, cseh királynak, trónjába visszahelyezése végett. Házassága egy protestans herczegnővel, Gusztáv Adolf rokonával, ez egyezménynek szép jövőt ígért.

1625-ik év mindkét fél által gondosan titkolt előkészületek közt folyt le. Az égő szenvedélyek zsarátnak alá valának takarva, melly még a következő év kezdetén sem tört ki. A császár levelére, mellyben ez fiának magyar királylyá választatását tudatja, jan. 8-ról saját kezű iratával udvarias, mondhatni megelőző hangon válaszol, az új uralkodó, III. Ferdinand irányában barátságot s a kötött szerződések megtartását ígéri.

S hogy családja a kiütendő hadak esetére is biztosítva legyen, máj. 24-re Gyulafehérvárott országgyűlést hirdetett. A rendek utódául nejét választák, s miután Katalin egy elé szabott 13 pontból álló „conditiók“-ra megesküdött, a rendek viszont fölesküvének. E conditiók megerősíték a nászajándokot, biztosíták a portávi frigyét, határt szabának a fejedelemnő s mellé rendelt kormányzó (Bethlen István) jogainak, kezéből kivevék az ország jövedelmét s egy kincstárnok kezébe adák sat. **)

*) Ez országgyűlési articulusok eredetijét a kolosmonostori káptalan őrzi. A conditiokat lásd: Approbata Const. N. Várad 1653. 85 l.

VI.

Mindkét részről csak apróbb csatázások történtek, melyek után a béke alkudozások ujabbán megkezdettek.

A császár oct. 2-ről és 9-kéről két levelet küldött a fejedelemnek *). Elsőben a törökök és Mansfeld pusztításaiért emel szót, ajánlja a béke fentartását, kéri, hogy birodalmából vonuljon vissza, Masfeldet ne segítse és Horvát Istvánt magához hivatva fogassa el. A másodikban sürgetősebben szól: Mansfeld magára hagyását kívánja, ujabbán felszólítja, hogy területéről távozzék, az elfoglalt helységeket szolgáltassa ki: ő maga az ellenségeskedés megszüntetésére rendelést adand ki sergeinek.

VII.

E közben a fejedelem táborában némi zavarok ütöttek ki.

A tél beállt, s már hideg kezde lenni. A hadak zugolódni kezdettek — leginkább a török tábor, mely szent Demeter napján tul nem tartozott hadakozni.

Ezek formasierint felzendültek. Szándokuk volt meggyilkolni a vezért, s aztán hazájukba visszatérni. Értesülve szándokukról a vezér, harcra készen várta a támadást, s a fejedelemhez segítségért küldött. Bethlen maga vezette táborát a zendülők ellen, mely megrettenve ellenállásra sem mert gondolni. Készebb volt a zendülést indító agákat kiadni, kik a vezér sátora elé felakasztattak.

Mansfeld — ki semmi áron sem akart békülni — visszaindult hazájába, Velenceze felé — de mielőtt oda érhetett volna, az utban meghalt. Ugy a weimari herczeg is, kinek katonái Bethlen szolgálatában maradtak.

A fejedelem tehát Körmöczbányán át Kassára ment, s nejével Katalinnal Szebennél találkozáván, visszafordult Erdélybe.

Bethlen átlátta, hogy sem kül szövetségeseiben, sem a szultánban nem bizhat. Lehet, hogy magára is sikerrel folytathatta volna a hadakozást, de ő nem csak hadakozni akart; s 1627-ben békét kötött.

S Bethlen uralma a béke többé nem zavartatott meg.

A mint megkötötte a békét, kövötséget küldött a portához is, kinyerni a szultáv megegyezését — mert a nélkül a török és tatár hadak rablásaikat tovább is folytatták volna.

Nevezetes volt Lubomirszky Szániszló krakoi vajdához ajándokokkal küldött követsége is. Zsigmond a lengyel király már elaggott — előre leheto

*) Közülte Pray Epist. Prot. III.

látni, hogy napjai megszámitvák. Bethlen már 1620-ban nyilatkozott, hogy ő e tróntól nem idegen.

De ez nem volt eléggé biztos. Pázmán bibornok 1628. dec. 28-kán Ferdinand császárhoz írott levelében Bethlennek egy más tervéről tesz említést. A nevezett levélben így ír: „Akartam felségeddel azt is tudatni, hogy Bethlen a portánál Moldva és Oláhország átengedését sürgeti, hogy így Dacia királyának (Rex Daciae) nyilváníttassék. S bár hiszem, hogy a török nem örül meg annyira, hogy e merész zavargó és változékony embert annyira engedje hatalmasulni, a vigyázat nem fog ártani. . . .“ Ez alkalommal a svéd királynak Bethlenhez írott és elfogott leveleit is megküldi, melyekben ez Bethlent a lengyel trón elfoglalására ösztönzi *).

Tán azért nem fogott Bethlen az idézett tervek és vállalatok létesítéséhez, mert életének végét közelgeni érzé. Már 1629. elején lehete a vízkórság csalhatlan jeleit rajta látni. Házi orvosai Schultethus és Ribericus kevés sikerrel fogtak gyógyításához. Ő tehát Kemény Jánosként „mint vízbe halálozó ember szokott cselekedni, Besenyei Imrének egész gonosz akaratjának tanácsából“ egy morva doctort hívatott el, ki a házi orvosok határozott és folytonos ellenzései daczára rá tudta venni, hogy savanyu víz gyógymódot használjon. S e gyógymód okozá halálát: a vízkórságot egész nagyságában fejére hozá.

Átlátta Bethlen, hogy ő utána zavaros idők fognak következni. „Igyekszik vátig szegény — írja Kemény — miképen mind országát, abban az isten anyaszentegyházát, feleségét . . . minél jobb állapotba hagyhatni.“ E célból 1629. máj. 13-kán kelt armalisa által az országában szolgálendő lelkészeket firől fira megnemesítette. A kapcsolt részek, jelesen a hét megyének megtarthatása ügyében Nagyváradra tanácskozás végett néhány magyarországi főurat meghívatott, köztük Rákóczi György, Perényiek, Lonyai Zsigmond sat. De e tanácskozásnak semmi eredménye nem lón.

Az ut annyira elgyöngíté, jelesen dagadt lábai felmetszése olly ártalmas volt, hogy mire Fehérvárra visszaért, már ágyát sem hagyhatá el. Egy napon végrendeletének befejezése után, Kemény Jánostól tintát, tollat és papirost kért. Elé tétetvén, két sort irt és letev. Aztán befordult aludni. Kemény megnézte az írást, mellyen e szavak álltak: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? senki ninesen bizonyára, bizonyára senki ninesen.“

Kemény, mert a fejedelem szunnyadni látszék és épen dél vala, ebédre ment Szunyogi Gáspár főudvarmesterhez — de alig ültek le, midőn jelenték, hogy Bethlen Gábor haldoklik. Mire oda értek, korának e nagy embere már nem volt többé!

*) Pray Epistolae Procerum III. 409.

Halálának napja 1629. nov. 15. 12 óra, életének 49-dik, uralkodásának 16-dik évében. „A mint azért — írja Kemény — életében martialis ember volt, úgy testamentomában is azt rendelte volt, hogy ötet veres színben gyászolnák, temetését azzal ékesítnék. De azt nem mivelték a testamentumosok. Koporsóját maga életében meghozatá és contemplálá jó ideig, várván nagy erős férfiúi bátorsággal, sőt hittel utolsó óráját.“

Végrendeletének teljesítését Bethlen István, Kovachoczy István és Mikó Ferenczre bizta. A császárnak és szultánnak külön külön 40,000 aranyat s két szép lovat, nejének Munkács, Tokaj és Fogaras várait, 100,000 aranyat, 10 ezer tallért, 10 ezer forintot; a fehérvári főiskolának 83 ezer forintot hagyott. Gohdoskodott ezenkívül testvéréről, sógorairól, Zolyomi Dávid és Gyulafi Sámuelről, jó embereiről, barátairól. Az ország számára „repositumul“ nagy összeget, az udvari hadaknak három, a mezeieknek két havi fizetést hagyott. Több egyházat hasonlólag dús adományban részesített. Nagy összeget hagyományozott temetésére, emlékkövére.

Teteme halála napján felbontatott. „Láss egy csudás dolgot — írja Kemény — a fejedelem asszony nem irtózá nézni a felmetélt testnek szívét, de egy csepp szomorúságot, sőt egy csepp könyet sem ejte.

(Vége következik.)

SZERELEM ÉS HIUSÁG.

NOVELLA.

KEMÉNY ZSIGMONDTÓL.

(Folytatás.)

VIII.

Vannak változások, melyeket a szem észre venni, a nyelv kijelelni alig tud, s mégis nagyobbak, mintha feltünnének.

A szélvész végig dul kerteken, széttépi a lombokat, melyek legárnyasabbak voltak, viráglevél-felhőt forgat örvényei közt, az elrablott illatot távoli vidékre hordja, s letört ágakkal, megdöntött csemetékkal tölt minden ösvényt és utat el. De te, bár a büszke rózsatőről most nincs mit leszakaszsz, a liljom tiszta kelyhe porban hever, a hű clematis elvált támaszától, mely föntartá, és a piperéikkal dicsekvő fák himes virágpalástját széttépve, összeszaggatva látod, — mégis e veszteségekért nem akarod halottnak tekinteni a szépséget, mely néhány órával előbb bokor és virágról igézőn mosolygott feléd. Hiszen

a meleg tavasz még itt van! S mit ne tudna a meleg tavasz visszapótolni? Egy lehelete, egy harmata ujit és terem.

Máskor, ah! máskor, az idő csendes, nem zug a lég, lekötve vannak az elemek, melyek rombolni szoktak, és a kelő nap derült arczezal néz alá. Azonban sugarai a pázsiton s a fák sűrű ernyőin miliárd kicsiny gyémánt- és rubinkövekről csillognak föl. Az első dér ez! Alig támadt, s perczek alatt észrevehetlenül oszlik párává, harmattá. Nem pusztított. Minden virág él, virit, — valamivel bádjadtabban, valamivel szinetlenebbül, mint tegnap, . . . de azért csak virit. A különbség csekély. Ki mondhatja meg: mi? ki számlálhatná elő? S mégis érezzük: hogy kezdődik a hervadás, jön a tél.

Sarolta nem örömet beszélt az s . . . i fürdőről. Arczkifejezésén némi elfogultság borongott, ha a társalgás oda tévedt.

— Kedvetlensége volt a fürdön, gondolá Robert. Hisz! az Annabálra rendkívül vágyott, s midőn a marjulásért tiltva lőn kijárnia, leginkább azon aggódott, hogy nem tánczolhat. S most úgy jött el, mintha a bál elől távoznék.

Más nap reggel Robert aligha mert magának azzal hizelegni, hogy szépnője egyedül csak érte tért volna olly véletlenül haza. Ah! e forró ragaszkodásnak nem feleltek meg a találkozás utáni órák. Tán az uti törődés, tán a küzdésben kifáradt indulatok mákonyként hatottak Saroltára. Férje virasztott. Nem jött szemeire álom. S az éji mécs halvány világa mellett is láthatá a szunnyadó nőnek majd nyugtalan, majd pedig fájdalmas vonásait.

— Kétségem nincs, hogy szenved, hogy valami bántja. De miért titkolja? Miért kerül mindent, mi az utolsó együttlétünk óta lefolyt időt illethetné?

E talányon töprenkedék Robert.

Hisz! nője máskor nyilt és bizalmas vala.

Később Sarolta szavaiból kitünt, miként indulásakor a nagynéne nem érkezett meg, s csak minden órán várták.

Tehát ő, kinek gyöngédtelenséget legkevésbé sem lehet szemére vetni, ápolás s fölügyelet nélkül hagyta el beteg anyját.

Ez csak szeszélyből nem történhetett.

Most az eszmék társulatánál fogva eszébe jutott Robertnek, hogy Taszilo, midőn Julia leveléből töredékeket olvasott, azon helyen akadt meg, hol Sarolta nevét említé. Arra is emlékezék már, mit akkor figyelemre nem vett, miként Taszilo arcán zavar mutatkozott, s a levelet összehajtá és zsebébe dugta, csak röviden hozzá föl, hogy Julia magasztalással ir Saroltáról.

A dicséretet kivonatban közleni, és olly gene közt, mintha gáncs volna: ah! ez nem szokás: gondolá Robert. Különben is Taszilo nőm lovagja, nőm szép tulajdonainak mindig kész hirdetője. Világos tehát, hogy a levélben nem sok tömjénezés lehetett. Tán épen ellenkezője. Julia, ugy hiszem nőmet vádolta.

Tán megsértett apró hiúságok foroghattak fön, mik neheztelésben törtek ki. Bizonyosan. Istennek hála! csak ez Sarolta titka. Ők összekocczantak egy köntös szabása miatt vagy egy udvarlóért, kivel Julia érzelegni, Sarolta nevetni akart.

Robert nem mondhatta ugyan, hogy nője egész multjában hasonló eset fordult volna elő. Sőt ez, ki az élczeket használni tudta, a győzelem vagy sértő bánásmód ellen semmi fegyverrel nem birt. A harag erélyére pedig, még ha az egy büszke és fenkölt jellem dicssugárával ragyoghatna is, tökéletesen alkalmatlan volt. De Robert a hegyi kaland alatt, mint láttuk, meggyőződék, hogy a két néember, bár határozott czél nélkül, egymással versenyez. S nem fejlődhetett-e ebből olly jelenet, melly Saroltát is felingerlé, s melly épen szokatlansága miatt hagyott illy nagy benyomást kedélyében hátra?

A férj megkönnyült e gondolatra.

Mihelyt alkamat lelt tehát, Julia nevét emlité, mintegy véletlenül, történetesen. Azonban Saroltára legkevesebb hatást sem tett a tapogatózásra választott név. Arczán kedvetlenség vagy harag árnyai nem borongtak.

— S meddig mulat ő még fürdön?

— Haza készült.

— De a bált csak bevárja?

— Alkalmasint.

— S formál nagy kört maga körül?

— Most visszavonulóbb: szólt röviden Sarolta.

— Tán szívét egészen Romvay foglalta el?

— Hihetőleg: válaszolta Sarolta, s himzötőjét kezéből letévén, alkamat keresett a szobából távozni.

— Ah! ő nem neheztel Juliára! Más oka lehet.

Számot nem adhata: miért? de ez Robertnek nem tetszék.

Mi dulja Saroltám kedélyét? Mi okozhatott illy rögtöni változást modorában és érzéseiben? A vidámság eltűnt arczáról, vagy erőltetett szint hord. A gondtalan átengedés, a játszi könnyelműség, melly — mint a gyermek a tarka lepkét — tündér szeszélyeket kergetett, az utánozhatlan kecsü tetszelgési vágy, melly — mint a magus varázs-vesszővel a rejtett kincset — keblem legmélyebb érzéseit hozta napfényre: ah! mind ezek hová lettek? Csak árnyaik jelennek meg, midőn őt karjaimba szoritva tartom, alakjuk teljességét visszaemlékezéseim közt kell fölkeresnem. Ott élnek ők, mint egy eltűnt kor kitagadott istenei a mondákban! S ha még csak ez volna; ha néha bizonyos félénk, bizonyos nyugtalan kifejezést nem látnék tekintetén, mellyet méla bú és ábránd előz meg vagy követ!.... Máskor pedig olly vad szenvedélylyel csüng keblemen, mintha az elválásnál állanánk, hogy sokáig ne találkozhassunk.

sunk, vagy a viszontlátásnál, hogy a hosszas távollétért egy kéjpercztől szerezzünk kárpótlást. Mi háborítja őt? Mi gátolja a csendes átengedésben, mi ösztönzi viharos kitörésekre? Miért vonul vissza tőlem? Miért nem távozhatnak? Miért tartozkodó? Miért olly ideglázasan hő? Honnan illy ellenmondások? Honnan e kevés öszhangzás belső életében? Mi titok lapang előttem? Mit kellett neki szenvedni vagy tapasztalni? Irántami szerelme kétségtelen. Uj érzés nem férhetett szívébe. Erről meg vagyok győződve. Mit rejteget tehát? mit hallgat el? Érdemteltem e bizalmatlanságot? ah Sarolta, a ki eddig csak örömet hoztál nekem, miért akarsz megtanítani a búra és aggodalomra. Ismerem ezeket egy régi, egy sötét időszakból, melyet, hogy velem eddig elfeledtetél, imádlak!... De talán, füzé Robert tovább eszméit, talán én valék gyöngédtelen, midőn tulzó kiméletből nem segíték a titkot, — hisz gyakran a csekélység is a nő keblét szertelenül nyomja — leemelni. Nyiltnak, tudakolónak, kíváncsinak kellett volna lennem. S miért ne tegyem ezentul? Állhat-e közöttünk korlát a legkisebb tény vagy érzés által is? Nem vagyok-e férje s nem szeretett és szerető nőm-e ő? Nekem kell őt bizalomra, közlékenységre fölhívni. Milly bárgyuság, hogy eddig nem tettem! Mennyi kellemetlen perczet kiméltem volna tőle és magamtól meg! Oszoljanak szét a ködök, derüljön föl a nap melegével és világosságával! Tüstént fogok beszélni Saroltával.

Nője szobájába lépett, hol ez az ablak mellett egy kis állvány előtt ült. A rajzón kezébe vala, s a papiron félbehagyott vázlatok, úgy mint fürdőbe menetelekor. Ugy látszik nem tudta még összeszedni gondolatait, figyelmét. Az ajtónyitásra alig észrevehetőn megprezzent, hasonlóan ahhoz, kit merengéséből zavarnak föl.

Robert általánosságokról beszélt, s mig perczenkint nyájasabb, szeretetreméltóbb lön Sarolta iránt, minden erőltetés nélkül tudott olly hajlítást adni a társalgásnak, hogy végre a kitzűött tárgyhoz értek.

— Igen kedvesem! a viszonzott szerelemnek kiterjedett joga van. Tulajdona a szív, melly által boldogitva lön, . . . feltétlenül az övé, s nemcsak nagy érzéseivel, de kis szeszélyeivel is, és nemcsak örömeivel, de beleplezett bánatával együtt, s azon rejtelmekkel, mellyeket az önző, a hideg világ sejtelmével sem kereshet föl, a nélkül, hogy megszezteltelenitené. Nekünk, kik szeretve vagyunk, miért kellene kedveseink szívéhez más kulcs, mint az: hogy annak nem lehet zárja? A közönségnek jól őrzött ház egy hű nő szive, a férjnek nyílt templom. S nemde még te szeretsz engem Sarolta?

— Hogyan kérheted? felt ez zavarral, de bensőséggel.

— S mégis úgy tetszik, mintha most nem mondanád mindenre nézve mit érzesz és szenvedsz: oszt ozzunk!

Sarolta feszült figyelemmel hallgatott férjére, rövid lélekezete és halvány-

piros arca szokottnál élesebb színével, elárulák, hogy rendkívül érdekeltetik a hallott szavak és még a hang által is, melylyel azok kiejtvék.

Ez megfogta kezét s kezében tartá.

— Sarolta! te az s...i fürdőt a legkedvetlenebb benyomások közt hagyád el.

— Képzeled.

— Látom kedvesem! szólt komoly, biztos hangon a férj.

Sarolta összeszedettebbé lön, a helyett, hogy átengedővé válnék, mi Robertre, ki egy nyilt és bizodalmas családjelenetre számított, leverően hata.

— Ah! mivel tudtam eljátszani kebled vonzalmát? sohajtá ez. Szent ég! hogy váltunk el hat héttel előbb s hogyan találkozunk most!!

Sarolta arcán Robert e szavaira vad, majdnem kétségbeeső kifejezés terjedt szét. — Várom szemrehányásaidat: mondá érzetlen, de nyugodtnak tetsző hangon, bár kezén a férj némi reszketést s közben ideges rángásokat vett észre.

Illy felindulás semmi arányban nem volt azon mindig gyöngéd és kimélő szavak értelmével, mellyek által előidéztték. S Robert, ki hasonló fejleményt képzelni sem tudott, a bámulat miatt annyira megzavarva lön, hogy sodrából egészen kiesve, magában félhallhatón mormogá: szemrehányásokat vár! Hogy jutott e gondolatra? S miért éppen szemrehányásokat? Ezt legkevésbé lehetett volna modoromból és beszédemből következtetni.

Sarolta vagy egészen fölfogta a percz jelentékenységét, vagy előbbi kedélyhangulata csak egy gyorsan muló szeszély játéka volt; mert mintha varázs által cserélték volna ki, nevető arczczal mondá: Ereszd kérlek ujjaimat el, hisz képtelenül szoritod. Aztán foglalj mellettem helyet, s csevegjünk szemrehányásaidról. Három év óta most először kerül nálunk elő ezen érdekes pont, melly a házaselet regényében mindig új szakaszt kezd... Mivel vádolsz?

— Én téged Sarolta? tudakolá Robert ámulattal tekintve mosolygó, nevető nevére. Én s vádolni.

— Miért ne? Fogadni mernék, hogy a kegyes Philemon is tett néha szemrehányást a kegyes Baucisnak. Pedig Baucis, mint nevelőnőmtől tanultam, kunyhóban lakott s nem volt olly borzasztólag kaczer, mint a te Saroltád. Átalában kedvesem a ti előjogotok a gyöngédtelenség, mienk a köny; tietek az erő, mienk a tettetés. Használjuk fegyvereinket. Szólj.

Sarolta olly comikai arczkifejezéssel beszélt, hogy Robert tartani kezdte, miként aggodalmi valóban nevetséges helyzetbe csalták.

— Engedd meg, szólt komolyan, lerajzolni a benyomást, mellyet visszajövedeled óta érzek. Ha csalódtam, ha tévedék, midőn látni fogom, hogy nem volt igazam, egyszersmind el kellend ismernem, miként határtalanul boldoggá lettem.

A szép nő dévaján tette karjait keresztbe s homlokát vékony redőkbe vonta. Komornak és enyelgőnek látszott ugyanazon mozdulatban, ugyanazon tekintetben, s az emberismerő előtt illy ellentétek közt csak idegrendszerének túlfeszültsége volt bizonyos.

Robert folytatá — Egy hete, hogy megint együtt vagyunk s te, kinél a benyomások hamar változnak, megérkezésed pillanatától fogva, bár mint titkolád, levert és szórakozott voltál. Valami megmondhatlanul idegen és kirívó vegyült egész modorodba. Ugy látszik kedvesem egy kedvetlen visszaemlékezést hoztál magaddal, melyet elrejtteni nem tudsz, föltárni kétkedsz.

— S milly neműnek hiszed azt?

— Legkevésbé olynak, melyet a férj ne hallhatna meg.

— Hüm! a tetszelgeni vágyó nőknek több szükségök van illy bizalomra, mint joguk: jegyzé meg Sarolta rendkívüli könnyelműséggel és kecscesel. Azonban tevé hozzá mosolygva, szoljunk komolyan. Jó kedvem nincs, vagy mint te mondanád, szenvedek. Csak az kérdés: miért?

Robert köszönő s majdnem hálás tekintetet vetett nejére, remélvén, hogy már czélnál, már egy titok leleplezése előtt áll.

Sarolta folytatá: — Mindenek előtt migrainem van, mi az ideges nőknél nem példátlan; aztán vádot érzek, hogy anyámat, bár néhány órára, magára hagytam olly okért, melly tőled méltányolva nincs; továbbá női hiúságomnak az s...i fürdő kedvezett legkevésbé, s tudod, én utoljára' is elkényeztetett gyermek vagyok, kinek bábjai, mellyekkel együtt alszik, együtt kel föl, a szeszélyek; s még arra is figyelmeztetnem kell téged, mint végső okra, hogy kétkedni kezdek tükrömben, melly most is hizeleg nekem, holott az a szigor, melylyel visszajövetelem óta hibáimat keresed, gyanittatja, miként jókedvemem kívül van még, mi apadhat, ... szépségem. Egyébiránt a vallomások már befejezve vannak, s engedj gyonószékemről fölkelnem.

Sarolta ülhelyét odahagyta s Robert meggyőződve nem volt, de leigézve.

Kevés idő mulva a szép nő valóban rosszul érezte magát. Idegei tulingerültek, üterei lázasak valának. Talán az erős indulatok, mellyek a kevés érdekűnek látszó párbeszéd alatt keblében küzdöttek, mig arczán enyelgőn játszott a negéd és csapongó kedv, — talán a szertelen önfékezés, melly a fájdalomat mosolyba, a rémülést nevetésbe olvasztá, — talán olly körülmények, miket Robert nem sejtethetett, folytak be Sarolta gyöngélkedésére. Ő néhány órát magányban töltött, s midőn megint lecsendesedve volt, olly kimerültnek rémlett, mintha napokig szenvedett és ágyban feküdt vala.

Robert felhagyott minden további kérdezősködéssel.

Egyébiránt Sarolta roszt kedvére nézve többé panaszra oka sem lehetett. Épen ellenkezőleg.

Nője most igen vig; a gondatlanságig az akart lenni.

Szellemének komolyabb tartalma, mint egy nyitva feledett példéből az illatszész, elpárolgani látszott.

Került mindent, mi meginduláshoz, visszavonultságához, vagy merengéshez hasonlított.

Zongoráján könnyű dalokat játszott, melly az érzések felszínét is alig érinték, olvasmányai csak elmésen mulattatók voltak, s életében először kezdett torzképeket rajzolni.

Szobájában hosszasan nem maradt, férjét gyakran kereste fel, számára több időt szentelt mint eddig, s néha úgy tetszék, hogy erőlködésig kíván kedvébe járni.

Valami mesterkéltn volt újabb modorában, valami hidegen számított nyájasság, valami kiczirkalmazott és szerephez hasonlító, melly őt fáraszthatá és férjét viszont gondolkozásba ejté.

E közben a nyár rég eltűnt és az ősz hívesebb napjai állottak be.

A főváros utcáin már többször lehetett ismert arcokra találni, s a kelemföldi pusztá régi vendégei rendre visszakerültek.

Sarolta nyilvánosabb élete, az udvarlások s a isonja kezdődék.

Robertnek soha sem volt oka annyira megelégnülni hanggal, mellyel nője az udvarlókat fogadja, mint most.

A legelevenebb társalgás közt, a legszeszélyesebb pillanatokban Sarolta éber ovakodó volt.

Hiúságát porázon tartá, nem kívánt senkit merészebb vágyakra jogositani, szíveségeiben is bizonyos visszatartózkodás lappangott, került mindent, mi férjének feltünhetnék, s éppen ez volt egyedül, mi Robertnek föltűnt.

— Nőm kedélye még nem tudja a sulyegyent visszanyerni: gondolá, s komolyabbá lön.

Taszilo Párizsból megtért, utját Julia felé ejtvén.

Ezen önállóság nélküli szépség, ki saját erejével sem a bút, sem az örömet elhordani nem birta, s ki gyöngeségénél fogva közlékenységre, támaszkodásra szorult, most rokonát tette nemcsak shawlja, legyezője, burnusza, de reményei, panaszhai, ábrándjai, csalatkozásai és titkai czepelejévé is.

Julia ha szívét kiönteni akarta, abban többé nem maradt semmi.

Ő minden elmondhatóra jól emlékezők, s tudtunkkal, nem jött soha azon vád alá: hogy rejteget, takargat.

Taszilo egész bizodalmasban részesült.

Előtte Julia szive nyilt könyv vala, mellynek minden sorát el kellett olvasnia.

E csinos kis könyveeskének utolsó lapjain két név gyakran fordult elő, két különböző indulatot jelezve: a ragaszkodást és haragot.

Romvay és Sarolta nevét értjük. Hogy szerette azt Julia, s hogy gyűlölte ezt, mennyi dícséretet s gáncsot tudott mindenikről? — unalmas volna hosszasan elbeszélni. A közlött titkok megtették hatásukat.

Taszilo midőn Pestre érkezett, érzé: milly könnyü jó barátaink iránt minden nevezetes ok nélkül elhidegülni, s milly nehéz egy kedvelt nőt, ha reményre nem is jogosított, s ha szenvedélylyel nem is szerettük, másnak irigység nélkül engedni át. (Folyt. köv.)

TITKOS SZERELEM.

MEDGYES LAJOSTÓL.

Reggel, estve
Elmegyek a kert fölébe,
S vágyva nézem,
Ben van-e a kert tündére;
S járdal-e ott, mint a hajnal;
Játszi kedvvel, ifju arcczal?

Nem tudom mi
Büverő vonz ugy feléje,
Mintha volna
Sorsom titkos istennéje,
S mintha látnám mosolyán át
Jobb jövőmnek viradását.

Bekiálnék:
„Hogy szeretem, hogy imádom.“
Oh de tartok,
Elmulik szép ámulásom;
Hátha fél a férfinemtől...
Hátha fél a szerelemtől...

Lábhgyen csak
S mély titokban nézdelem hát,
S két kezemmel
Elnyomom szüm dobogását,
Nehogy szívem csevegése
Szerélmemet kibeszélje.

N Y Á R I.

TÖRTÉNETI BALLADA. (1552.)

SZATHMÁRI KÁROLYTÓL.



„Kelj fel, kelj fel Nyári
Hadd el nyoszolyádat;
Itt van az ellenség, —
Beveszi a várat;

Nyitva van a kapu,
Megszökött a serged;
Magyar, spanyol, német
Mind itt hagyott téged;

Csak egyetlen lovad
Áll az istállóban
Számódra hagyták ott
Hűség-foglalóban!...

Hallod az „Allah!“ szót?
Közeleg az ozmán, —
Menten félhold ragyog
Várad minden tornyán!“

„„Pusztulj a pokolba
Csalfa-arcu álom!...
Fagadom sergemet
Mind helyén találom...“

Hisz csak tegnap estve
Rendeztem el szépen,
Harczra buzdítottam,
Vigyázatra kértem...“

Azért is... kinézek...
De hát mi ez mégis?...
Te vagy itt egyedül
Kedves kutyám Felix?...“

Hát a segéd hol van,
Hol vannak az örök?...
Holla! keljetek fel
Restséget nem tűrök!...

Hisz ez lehetetlen...
Hol a feleségem?...
És kedves gyermekim,
Mind elhagytak engem?

Lélek sincs a várban
Itt hagytak magamra
A vár föl van adva,
A hon elárulva!...

Jere elé szellő
Még nyomokba érünk, —
S talán visszatérnek,
Ha esdeklünk, kérünk.

Várjatok vitézek!
Népeim, egy szóra,
Nóm, kedves gyermekim
Jertek jertek vissza!

Oda lesz hazánknak
Minden dicsősége
S a Tisza-vidéknek
Vége leszen, vége!“...“

De vágat a sereg
„„Jere te is velünk —
Kiáltozzák vissza —
Mi rettegünk, félünk;

Annyi száz az ellen,
A hányan lennénk mi,
Oktalan, dicsetlen
Nem akarunk veszni!““

„Na hát szálljon átok
Gyáva fejetekre,
Tűskebokor várjon
Minden lépéstekre!

E csinos kis könyvecskének utolsó lapjain két név gyakran fordult elő, két különböző indulatot jelezve: a ragaszkodást és haragot.

Romvay és Sarolta nevét értjük. Hogy szerette azt Julia, s hogy gyűlölte ezt, mennyi dicséretet s gáncsot tudott mindenikről? — unalmas volna hosszasan elbeszélni. A közlött titkok megtették hatásukat.

Taszilo midőn Pestre érkezett, érzé: milly könnyű jó barátaink iránt minden nevezetes ok nélkül elhidegülni, s milly nehéz egy kedvelt nőt, ha reményre nem is jogosított, s ha szenvedélyvel nem is szerettük, másnak irigység nélkül engedni át. (Folyt. köv.)

TITKOS SZERELEM.

MEDGYES LAJOSTÓL.

Reggel, estve
Elmegyek a kert fölébe,
S vágyva nézem,
Ben van-e a kert tündére;
S járdal-e ott, mint a hajnal;
Játszi kedvvel, ifju arczczal?

Nem tudom mi
Búverő vonz ugy feléje,
Mintha volna
Sorsom titkos istennéje,
S mintha látnám mosolyán út
Jobb jövőmnek viradását.

Bekiálnék:
„Hogy szeretem, hogy imádom.“
Oh de tartok,
Elmulik szép ámulásom;
Hátha fél a férfinemtől....
Hátha fél a szerelemtől....

Lábhegyen csak
S mély titokban nézdelem hát,
S két kezemmel
Elynomom szűm dobogását,
Nehogy szívem csevegése
Szerélmemet kibeszélje.

N Y Á R I.

TÖRTÉNETI BALLADA. (1552.)

SZATHMÁRI KÁROLYTÓL.



„Kelj fel, kelj fel Nyári
Hadd el nyoszolyádat;
Itt van az ellenség, —
Beveszi a várat;

Nyitva van a kapu,
Megszökött a serged;
Magyar, spanyol, német
Mind itt hagyott téged;

Csak egyetlen lovad
Áll az istállóban
Számódra hagyták ott
Húség-foglalóban!...

Hallod az „Allah!“ szót?
Közeleg az ozmán, —
Menten félhold ragyog
Várad minden tornyán!“

„„Pusztulj a pokolba
Csalfa-arczu álom!...
Fagadom sergemet
Mind helyén találom...“

Hisz csak tegnap estve
Rendeztem el szépen,
Harczra buzdítottam,
Vigyázatra kértem...“

Azért is... kinézek...
De hát mi ez mégis?...
Te vagy itt egyedül
Kedves kutyám Felix?...“

Hát a segéd hol van,
Hol vannak az örök?...
Holla! keljetekek fel
Restséget nem tűrök!...

Hisz ez lehetetlen...
Hol a feleségem?...
És kedves gyermekim,
Mind elhagytak engem?

Lélek sincs a várban
Itt hagytak magamra
A vár föl van adva,
A hon elárulva!...

Jere elé szellő
Még nyomokba érünk, —
S talán visszatérnek,
Ha esdeklünk, kériünk.

Várjatok vitézek!
Népeim, egy szóra,
Nóm, kedves gyermekim
Jertek jertek vissza!

Oda lesz hazánknak
Minden dicsősége
S a Tisza-vidéknek
Vége leszzen, vége!“...“

De vágtat a sereg
„„Jere te is velünk —
Kialtozzák vissza —
Mi rettegünk, félünk;

Annai száz az ellen,
A hányan lennének mi,
Oktalan, dicsetlen
Nem akarunk veszni!“““

„Na hát szálljon átok
Gyáva fejetekre,
Tüskebokor várjon
Minden lépésteckre!

Fordulj vissza szellő
Embernél hübb állat
Hitemre fogadtam
Megvédni e várat.

Megállok egyedül
Hadd törjenek reám,
Mig élek megvédem
Mit rám bizott hazám.

Különben hol lesz majd
A magyar hazája,
Ha a Tisza partját
Ellen lába járja?..

Ezt a kis szakállast
Váram kapujába,
Hogy a kit eddig hoz,
Ne vigye el lába;

Ezt a buzogányt meg
Föl fogom két kézre,
Hogy a ki rám nézett
Ne nézzen az égre!!!

Szólnok kapujában
Talpig setét mezben
Ekként várja Nyári
Ha jó-e az ellen?

„Fuss mig lehet Nyári!
A nap lángsugára
Százezer töröknek
Süt le félholdjára;

Várad alatt állt meg
Amhát s Ali serge,
Harmincz lófark tör fel
Egy tömeggé verve!“

„„Nem futok... maradok...
Verje meg az Isten
Ki engem elhagyott!..
Csak kis gyermekim nem...“

Áldásom reátok
Szőke kis leányom,
Tűzszemű kis fiam
Házi boldogságom!

S te hűtelen asszony,
Megbocsátok néked..
A haldokló átka
Ne érjen el téged!“

* * *

Feldörg a kis ágyu
„Allah“-t zúg az ozmán,
Harmincz ezer ember
Hág föl a vár ormán

„Uram! martyr lelkem
Trónodhoz bocsátom,
Fogd fel — esdek — s hintsd el
Szerelmét hazámon!“

Ekként sohajt Nyári
Elbámul az ellen...
„Megálljunk, mért mennénk
Egyre annyi ezren?“

Ezer kard villan föl
S össze omlik Nyári,
Régi szó: dicsőség
A hazáért halni.

„Add meg magad Nyári,
Rakd le buzogányod!“...
De nem hall már a hős,
Dicsőülten áll ott;

S sebzett karja nyilként
Sujt jobbra, sujt balra...
Estében is fényes
Az ég csillagzatja!

KÉT ANGYAL A FÖLDÖN.

NOVELLA.

VADNAI KÁROLYTÓL.

(Vége.)

Épen halottak napja volt, a szomorúság és emlékezet ünnepe.

Egy pamlagon ültem a kétségbeesett Arthur mellett.

Engem végtelenül lever, búskomolylyá szomorúvá tesz azon esti harangszó, melly ilyenkor a halottak emlékére megkondul, mert kinek nincsen halottja, kire fájdalommal ne emlékezzék, kit megsirat, ki felett most egy imát rebeg el.

Most azonban mindent el kellett felednem a kétségbeesett arc előtt, annyi fájdalom, annyi szenvedés, gyötrelmekifejezés hogy férhet meg egy emberarczon?

Arthur lázasán ragadá meg kezemet.

— Látod — mondá keserű hangon — van okom sirni, volna okom örülni, éppen ma van a halottak napja és nekem mennyi a halottam — öröm, remény, boldogság és minden. Minő reményekkel küzdöttem pályámon, s midőn izzadásom után azon pontra juték, hol reményeim valóknak látszának, a képzelmek menyországból szárnyszegve hullottam alá, és mégsem tudom elfeledni, mégsem tudom megátkozni azon leányt, ki életemet illy korán megmérgezé, sőt egy sátán eszme azt sugja mindig fülembe, hogy ő nem vétkezett.

Az ifju arczán olly leverőleg látszott a csalódás kinja, hogy én minden perczen féltém, hogy mélyen érző szive miatt meg fog háborodni.

Vigasztalni mégsem tudám, vagy nem akarám, sebei mélyebbek valának, mintsem azt szavakkal enyhíteni vagy éppen behegeszteni lehetett volna.

Hallgatagon búskomolyan ábrándozánk egymás mellett, midőn az ajtón halk kopogás volt észrevehető, s azon nem sokára a halvány Emmy lépett be.

Ajkaik reszkettek, mint valami búnsúly alatt, szemeiben nagy könnyecseppek fénytettek, egész lényén valami titkos fájdalom látszott, s az a könnyű teremtés alig birt néhány lépést tenni, mert Arthur iránti szenvedélye s arról lemondása megnehezíték szivén az életet.

Legmagasabb erényei közé tartozik egy nőnek az illyszerű lemondás, legtöbb áldozatra, legerőfeszítőbb önmegtagadásba kerül, egy életboldogságot vagy legalább annak hitét veti el ilyenkor magától, megtöri saját lelkét szenvedélyében, a lélek felül emelkedik az önérdeken; saját reményeivel — mik által pedig lehet egyedül szép az élet — végképen számot vet.

Az istenség hatalma ragyog azoknak szívében, kik ez erényre képesek, csak hogy ezek nagyon ritkák, alig akad egy milliók közül.

— Emmy! kiáltott Arthur eszméletlenül, midőn a belépő lányt meglátta.

— Ön szenved Arthur, nemde?

— Végtelenül, hiszen a csalódás...

— Ne — ne mondja tovább Arthur, ne vétkezzék, ön nem csalódott.

— De hiszen ő nő, — neje egy kalandornak, egy kéjvadásznak, egy alávalónak.

— S ez legnagyobb erénye, mert feláldozá magát és szerelmét, hogy a gyermeki szeretet oltárán isten akaratát teljesítse.

Az ifju rámeredt e szóknál Emmy arczára, ki egyszerűen elmondá a történeteket, míg Arthur zokogott, hogy megszántuk őt.

— Istenem, milly boldog lesz szegény Betty, mennyire szereti őt — susogá magában.

Hosszasan hallgatánk, az ifju lecsüggeszté fejét s nézett maga elé, mint egy őrült.

— S tudná-e még ön szeretni Bettyt, ha egykor szabad lenne? szakítá meg Emmy csengő hangja a szomorú némaságot.

— Őt, csak egyedül őt tudnám —

— S nem változik meg szenvedélye?

— Soha, de soha.

— S meggondolta-e ön, hogy az ajk csókjait már más is élvezé, a sziv dobogását más is hallgatá, miként ön mondá, egy kalandor, egy kéjvadász, egy alávaló; meggondolá-e ön a kebel lilioma nem illetlen többé, s az arc rózsáiból sokat lehervasztott a szenvedés? s ha mindezeket átgondolá, érez-e még szívében épen olly égető, vonzó szenvedélyt, mint minőt boldogságában érezett?

— Érezek Emmy, érezek, csakhogy e szenvedélyen a szenvedés küde borong.

— Esküdjék ön meg, hogy e szenvedély nem hazudság, nem váltoékony?

— Esküszöm!

— Ön boldog leend — mondá a halvány lány átszellemlülve valami látnoki sejtelemtől — bizzék bennem, . . . hanem Arthur egy kéréssem van elébb, teljesíti-e?

— Teljesitem.

— Látogassa meg Bettyt, ő sokat szenved, vigaszára szüksége van.

— S miként tehetném ezt?

— Férje nincs honn soha — s önnek különben is van joga arra, mert szereti őt, remélem nem tagadja meg a harmatot hervadó virágtól — és most isten önnel, bizzék bennem és szeresse Bettyt — ne hálálkodják, isten önnel!

Emmy alig birt eltitkolt szenvedélyével, de miután látá Árthurnak testvére iránti változhatlan szerelmét, megszilárdult benne a határozat, hogy boldogságukért feláldozza magát. . .

És pedig mit nem tehet egy szép nő, kiben akarat, szenvedély és lélekerő lobog?

Arthur alig tudá rendbe hozni eszméit, s midőn a bájos tünemény szobáját elhagyá, rámg szegzé zavart szemeit, mellyben már volt a reménynek egy kis sugára is.

— Mit gondolsz? — kérdé tőlem — micsoda e leány?

— Védangyalod! — felelém azon komoly bizonyossággal, mit az arcok utáni szokott jó ítéléseim folytán sajátomnak képzelek. . . .

Arthur nem sokára elhagyott, hogy Bettyt meglátogassa.

Az ifju nő szomorúan, elhagyatva ült szobájában, Arthur aquarell képein mélézva.

Egy tájfestményt tartott kezében. Betty egy pontra szögezé könyes szemeit.

Két szomorú füzfa, mellyek egymásfelé igyekeznek hajolni, de köztük egy széles folyam fut, melly örökre elválasztja őket. Saját sorsának képlete.

Minő szép volt akkor az élet, midőn a boldog ifju e képeket festegeté, s minő sötét mostan nélküle, de hátha ő, kit mindegyre olly forrón szeret, csalfának, könnyelműnek, bűnösnek fogja tartani, és a szerelem kínai közt meggyűlöli, elátkozza,

Az ifju nő kezéből kihullott a kép, felegyenesedve rohant feléje, míg arczát a meglepetés örömbibora áttüzesíté.

— Arthur!

— Betty!

A többi szavak egymás karjai közt, egymás ajkain mosódtak el.

— Arthur! — kiáltott majd a nő, örült fájdalommal bontakozva ki karjai közül— távozzál, én nő vagyok, s szerelmedre többé nem érdemes.

— Nem szeretsz többé? — kérdé hebegve az ifju.

— Ép azért, mert szeretlek, s e szerelem olly örvénybe sodorhatna, hol pirulnom kellene ömagam előtt, és te előtted.

— Az ég nevére Betty, mit akarsz?

— Azt akarom, hogy hagyj el, azt kívánom, hogy soha ne jussak eszedbe.

— S hogyan kívánhatod ezt?

— Magamról tudom, milly kín nem tudni felejteni.

Betty alétlan csüggeszté le fejét, olly szép volt e pillanatban, mint hervadó virág, melyet legszebb virulás közt ért az ősz fagyos szellője.

Arthur nem nézhetett rá nyugodtan többé, hozzá rohant, és kezeit csókolá.

— S miért nem távozol? és nem tudod-e hogy én hűséget esküdtem az oltár előtt?

— Vannak esetek, midőn a vallás, a hit és erkölcsstan elvei megengedik a hazudságot.

Betty felriadt e komoly szavakra.

Másodszor hallja ezt, s mindig azoktól, kik legforróbban szeretik.

— Vannak esetek — folytatá az ifju, észre véve a hatást — midőn Isten gyönyörködik a szavakban, mellyben igazmondás nincs, például midőn egy gyermek csak ez által mentheti meg a meghalt apának becsületét.

— Ó tudja — susogá Betty eszméletlenül, visszatartóztatva Arhurt, ki e pillanatban felegyenesedve kalapja után nyúlt.

— Hanem te kívántad, és én elmegyek, és többé nem fogsz meglátni soha.

— Nem Arthur! neked nem szabad így elhagynod engemet.

— Nem értelek, megörültél?

— Nem örültem meg, hanem ha elhagysz, meg fogok örülni... Látod az elébb kívántam, hogy soha se lássalak, féltem, remegtem szelid szemeid előtt, azt hívné, hogy minden tekinteted kárhoztató láng, és nem merém sorsomat védeni, mert azt gondolám, hogy szerelem ellen elkövetett véteknek nem lehet védoka, nem mertem bocsánatot kérni, mert azt gondolám, hogy az ismét egy új vétek leend, nem mertem nyílt arczodba nézni, mert azt gondolám, hogy te hiu vétkes nőnek tartasz engemet; de te ismered kényszerűségemet és megbocsátál, te erénynek vallád azon esküt, mit az oltár előtt reszketve hazudtam el... Óh Arthur! ha láttad volna akkor szívemet... de jobb hogy nem láttad.

— Az ég megáld érte és boldog lész.

— Nélküled soha.

Arthur átölelé a kedves nőt, kinek halvány arca e pillanatban ismét kigyuladt, képén, szemében ismét virágozni kezdett a szerelem tavasza.

Minő kéj lehetett, midőn a sors által elszakított két szív egymás felett dobogott.

Midőn így a pillanatnyi boldogság mámora közt, balsorsukról elfeledkezve a tiltott szerelem édenébe valának, kocszi robogás ébreszté föl éber álmaikat.

A folyosón hallatszott a megjött férj rikácsoló parancsszava.

— Az Istenért Arthur rejsd el magad, ez ajtón át a folyosó végére juthatsz.

— Itt fogok maradni — válaszolt az ifju nyugodtan — mert nincs okom sem félni, sem téged félteni, midőn melletted vagyok.

A férj benyitá az ajtót.

Szép magas férfi, tetőtől talpig a legdivatosabb köntösökben, hajfürteiről csak úgy özönlött a légrontó illat, kezében egy lovagostorral hadonázott, arcát mosolyra erőlteté, de e mosolyban a szemek lángjában olly pokoli guny, vérig ható sarcasmus rejlett, hogy az idegek reszkettek tőle.

— Hahaha! — nevetett erőszakolt vidorsággal, mi alatt köszönni szépen elfelejtett vagy nem akart — asszonyom, a mint látom ön megváltozott, s az apáczai búsongó időknek véget vetett . . . Lássá lássa, hogy rá tér a szent igazságra, hogy az az élet, midőn mindenki élvezeteket keres, legyen az tiltott vagy szabad . . . a mit akkor tagadott, most tetteleg igazolja; igaza van . . . egész világ mulat, s mért lenne egyedül ön kizárva a földi paradicsomból . . . egész gyermekké válok örömben, hogy ön a boldogság ismeretlen földét feltalálta . . . remélem, most már vége lesz könnynek s panasznak . . . no ne legyen olly zavart . . . inkább eltávozom . . .

E szavak olly sértő, olly metsző gúnnyal valának elmondva, hogy Arthur meg nem állhatá, hogy a szivtelen férj elé ne lépjen, s aljas bántó szavait egyenkint viszszadobálja rá, de e pillanatban a nő szelid kérő tekintetével találkozott, s csendesebb hangon kezdett beszélni, miként akará

— Uram! kegyed helytelen gyanuja sértheti e nőt, kinek legmerészebb, legelrejtettebb gondolata tisztább, mint a harmat a gyöngyvirág kelyhében; úgy hiszem, régi ismeretségem adott annyi jogot, hogy őt meglátogathassam a nélkül, hogy egyzersmind önnek okot nyujthatnék gyanusításra, vagy féltékenységre.

— Hahaha! — kacagott ismét a szivtelen ember — én és féltékenység! hahaha, nehogy illy Othelloi érzellemmel gyanusítson, ime kastélyomban hagyom önt nőmmel egyedül, s megyek oda, hol több kéjt, több örömet merithetek! mint mennyit kedves nóm könnyező szemei, regényektől elpuhitott szívének érzélgései s gyermek panaszai itthon adhatnának.

— Ezt nem érdemlem öntől Jenő, zokogá a nő könnyező szemét kendőbe rejtve.

Arthurnak vére felforrt e nő-kinzás láttára, karjai megaczelódtak a haragban, ajkai remegtek, és azon ponton állt, hogy véres elégtételt kérjen e silány férfitől — saját házában; — de midőn a düh tető fokára jutott, ismét látá Betty kérő tekintetét és megérté azt és leküzdé magát.

Itt minden szenvedélyeskedés gyanura adhatott volna okot, s a védtelen nőt vetné nagyobb kinzások örvényébe.

Jenő kezébe vevé ágyra dobott kalapját s könnyü hajlongással, gunyos hahoták között huzódott az ajtóig.

— Isten önökkel — legyenek vigan, hisz ugyis egész világ mulat, önökből még dicsőségre a világ egy új Romeo-Juliája válhat . . . isten önökkel . . .

Kaczagva vágta be az ajtót s a folyosó ivei viszhangozák szavait, midőn szolgálait rikácsolá.

— Hé! holla! fogjatok be, ismét eltávozom.

Néhány pillanat mulva kocsija kirobogott a kastély udvarából.

— Ez a te férjed? kérde Arthur szomorú reszkető hangon.

A nő csak egy keserű pillantással tudott felelni, de e pillantásban végtelen fájdalom vala.

Egymás mellé ültek. Betty elmondá, hogy a férfi mennyire bálványozá esküvőjük előtt s a mézes hetekben mint nem lehetett nélküle egy perczig is, s lassankint mint hült, mint aludt ki e láng, mint könnyelmű ifjagnál minden hirtelen fellobbant szenvedély, melly nem benső lelki alapokon épül, hanem csupán azon emésztő vágyban él, melly a szép alakot, az ígéző testi bájakat igyekszik sajátjává tenni.

Majd e szomorú képek elmosódtak a pillanat boldogságában.

Betty szerelme annyival élénkebben támadt fel, mivel már azt hívé, hogy mint nő, kívül áll azon vonalkörön, mellyben Arthur képes lenne szerelme tárgyát föltalálni, s most midőn látta, hogy meleg érzelmét a balsors semmi vihara nem hűtheté meg, kész lett volna érte csodákat mívelni szerelmének istenerejével.

Annyi boldogsággal álmodoztak, ábrándoztak egymás karjai között míg egy gondolatuk sem volt, mi eszményi szerelmökre legkisebb homályt is borithatott volna.

Oh ne kárhoztassátok a nőket.

A szív, mint a bokor, önkénytelen hajt virágokat.

A női szív titkai ismerhetetlenek, a nőszerelem mindig a menny leezett egy szikrája, mert a feláldozás erényén alapszik; ne gunyoljátok ki, ne kárhoztassátok.

Emmy belépett azon világba, mellyhez vágyai már olly régóta hívák.

S z i n é s z n ő l e t t .

Gyakran elmélkedett ő magán óráiban, hogy milly szép átérezni az istenített költők magasztos ábrándjait, megtestesíteni az eszményi alakokat, mikről azok ihletésük óráiban gondolkodának, életet adni a remek szobornak, mellynek tökélyiből csak az elevenség tüze hibázott, felemelkedni egékig vagy leszállani a pokolig a költészet szárnyain, átélni a színpadon százféle alak százféle jellem sorsát, s tanulni bennök a világot.

Milly szép ragyogni azon ponton, hol a művészet örökkön égő napjának sugarai aranyozzák meg a nevet, hogy átragyogja a jövőt, mi különben a hideg mindennapi élet között nyomtalan veszett volna el.

Nyerni borostyán-lombokat, miknek levele örökké szép és ifju, mint maga a természet.

A művészet szerelme, a dicsvágy, e két ragyogó csillag vezeté e pályára.

Volt ezen kívül még egy titkos célja, de mellynek elérése még olly kétséges volt.

Gyönyörű sugár-alakja, hosszas halványarcza, s annak szabályos vonásai, könnyű játsziassága, fuvolaszerű édes hangja, s e mellett nagy lelki tehetségei minden hiuság nélkül támaszthatának benne egy reményt, hogy a színművészet templomának felkent papnöje leend.

S mindezek mellett a közönség annyi előszeretettel, annyi kegyelettel viseltetett a meghalt országos híró író gyermeke iránt, hogy előre foná a koszorukat, mellyeket dicsőségéhez füzend.

Emmynek végetlen tetszett e világ, már a küszöbön látá a távol dicsőség ködbe burkolt paradicsomát, melly felett a hirnév örök tüze lobog, hol majd egykor a művészi önértet jótékonyan oltja el a lélek szomját, mit a vágyódások okozának.

Nem azon könnyelmű ledérséggel, kaczer reményekkel lépett ő e helyre, mint sokan, kik ez által magán életök óráit igyekeznek megédesíteni, kik csodáltatni vágyanak a világ tapsoló népitől, kik hódolókat imádókat akarnak maguknak szerezni művészetök által,— más valami nagyobb szellemi dicsvágy ragadá őt, mellyet a szív ön-maga érez, midőn a hétköznapi világ felett olly magas ponton áll, hová többé nem érhet el az apró életérdekek sátán kigyója.

Az eszmék, miket atyjának költőisége gyermek lelkébe vetett, kezdének dús lombokat, virágokat hajtani, mit a lelkesültség napfénye gyümölcsökké nevelend.

Illy viszonyok között háttérbe kellett szorulni a szív minden kisebb érzeményének, csupán egy gondolat, egy akarat szilárdult mindinkább meggyőződésévé, vakhitévé: hogy testvérét meg kell mentenie.

Alig mult el néhány hó s a vidéki színpadokon egy emelkedő hajnal csillagról beszélgetének mindenütt, kinek szépségét s növekvő művészetét kéjjel bámulja a tapsoló tömeg, s kinek magános férfi körökben csak azon egy hibáját emlegeték, hogy ajtai mindig zárva az udvarlók előtt, s bájait csupán a színpadon engedti csodáltatni.

S mivel ez sokak előtt szokatlan volt, e pályán érényeiről nevelésesen s gnyolódva beszélgetének.

Különös helyzete van egy színésznőnek, kivált kis városokban.

Azon nép, melly filléreiért a művészet sugaraiban részesül, szinte jogot tart arra is, hogy magán óráinak egy némellyét azok édesítsék meg, kik különben is arra vannak hivatva, hogy a közönségnek hódoljanak, mint a színésznők. . . . És jaj nekik, ha ezt teszik, mert mig ollyanná lesznek, mint lombjaitól megfosztott liget, kiméletlen törnek pálczáat felettök, elítélik, lenézik, mig ha lelkök tisztaságát minden módon megőrizni igyekeznek, rágalmazzák, kinevetik mint valami különcz elmebeteg, ki elég ügyetlen arra, hogy regényes helyzetét feltudja fogni.

Emmy nem sokat gondolt a világ illyszerű itéletével, habár a körbe, mellybe jutott, úgy illett mívelt lelke, mint csárda falaira egy rafaéli kép.

Kétségbeesett szerencselovagok, kik éltök megmaradt töredékét e kifestett kárpitok között akarják eltemetni; dicsvágyó ifjonczok, kik itt boldogságot keresnek függetlenségökben, rakoncátlanságaik között; szerencsétlen lányok, kik itt akarják hibáikat elfeledtetni az által, hogy újakkal tetézik; könnyelmű, hiú kaczer nők, kik a művészet szent palástjából czégért csinálnak a tobzódás kéjházára; irigy vén duennák, kikből az életnek minden nemes tüze kihamvadt s keblök élő sír, miben az emberi szív gyöngéd érzései eltemetve vannak.

Nagyrészt illyenekből állott a kör, mellyben Emmy boldognak szerette volna érezni magát, s mellynek megismerése reá csak fájó hatással volt.

Elvonult mindenkitől, s csak a kis szoba négy falai láták tanulni, magát képezni s küzdeni ez életösvény kísértetivel.

Naponkint érzé, hogy emelkedik a dicsőségvágy, sasszárnyai mindig feljebb ragadák s éltének egyéb célja nem volt, mint ez, s testvére megszabadítása.

Arthur még mindig szereté, hanem e szerelem életszerepét végzé be ott, hol a lemondás eszméje szívében határozottá szilárdult.

Igyekezett feledni, bár ez annyival nehezebben történt, mivel rendszeren magánosan lévén ábrándjai tüzeszméitől meg nem szabadulhatott.

S ez okozá, hogy gyakran szeretett volna felkeresni vig társaságokat, hogy a hizelgő nép között szórakozzék, de valahányszor e vágy feltámadt lelkében, úgy tetstett előtte, mintha képzeletében valamely őrangyal suhanna át és hallaná intó szavait:

— Betty feláldozá magát, hogy megmentse az apa becsületét, neked magadat kell feláldoznod, hogy boldoggá tehesd az apai név megmentőjét.

E képzelmek akaratát és lélekerejét nevelék.

Olly csodás sejtelemszerű volt e lánynak minden lépése, minden tette, ő hitte, remélte, hogy boldoggá teendi azokat, kik e boldogságot megérdemlik, s e mellett lelke fölött magasan lebegett a tette hívó gondolat, részt venni a szülői név megmentésének szenvedésében.

Valahányszor Betty eszébe jutott, pirulnia kellett önmaga előtt, s kárhóztató vádként zugott agyában, hogy miért marad testvére háta mögött, s e tüprengésekben vigasztaló szövétnekként csillámlott fel a hit, hogy lesz idő, midőn e vád nem fogja szivét sujthatni.

Emmy ismeré Jenőt, jól tudta milly kéjvadász, milly kicsapongó kalandor, ki egy szép arcz után esztét veszti, kit már annyi tánczosnő, divatlány vezetett, a merre szeszélye akará; tudá hogy nejt nem fogja szeretni többé, s mig az hon a boldogtalanóság kinaiban fetreng, ő a világot futja be apró élvekért.

Emmy tapasztalá, hogy Jenő iránta némi szenvedélylyel viseltetik s hogy miután rokonszenvet mutatott iránta, a világ bármellyik zugában fel fogja keresni, csakhogy habár egy pillanatig is szenvedélyének játékszerévé tehesse.

E kétségbeejtő hit képezé azon alapot, mellyre testvére megszabeditási tervét építgeté, ezért vonult minden körtől vissza, hogy ez a kalandorban új ingert, új érdeket gerjesszen. . . .

Egy nyári időszak következett.

A balatoni fürdőben hemzsegett a mulató nép, a főváros fényűző népe, az ország előkelő divatférfiai, a vidék összesereglett cremje, itt ott idegen hazák látogató fiai gyülekezének össze, hogy a fürdői életet minél fényesebbé, ragyogóbbá, vitorabb színezetűvé tegyék.

Emmy egy jól szervezett színész-társaságban szinte ott időzött, s első fellépése óta kedvenczévé lön a finom izlésű közönségnek s a fiatalságnak, mit — művészete mérlegelésével nem sokat törődve — inkább külszépsége, érdekes alakja ragadt el.

Nem sokára a fürdői vendégek között Jenő is megjelent szokott urias fényben. Emmy jól számított tehát, midőn ide e remény vezérlé.

A színházban épen a kedvenc művésznőnek dobálá koszoruit az ujongató néptömeg, midőn Jenő egy páholyba lépett.

Azonnal felismeré nője testvérét, a kedves érdekes Emmyt, kinek hirtelen el-tűnése olly kellemetlen benyomást tön szenvedélyes lelkére.

A szép szini alak még jobban kezdé most érdekelni, arczán látszott a nyugtalanlankodás, keble égett a vágytól oda rohanhatni hozzá, karcsu derekát átkarolni s piros szép beszédű ajkait csókokkal némitni el; — agyában hiú eszmék kezdének

repdesni: „hátha e nő — gondolá magában — kinek mind e világ térden hódol, kinek diadalkocsiját nem fogja szégyenleni a legnagyobb főúr sem vonni, kinek homlokára koszorút fon boldog, boldogtalan, enyém fog lenni, egyedül az enyém.“

— Udvarol-e valaki e színésznőnek? kérde Jenő szomszédjától.

— Senki sem — volt az egyszerű válasz.

— S hogyan lehet ez?

— Mivel senkit sem fogad el, e nő vagy elveszté már szívét, vagy egy élet-unott különcz, ki tánczestélyekre nem jár, látogatásoktól óvja magát, a számára ajánlott kocsikat üresen küldi el a színház ajtajától, szóval egy szivtelen szépség, egy új eddig ismeretlen meteora a színész világnak.

Kétszeres érdek tehát, mellynek mindegyike izgat, hevit, tette készlet feltűnni az egész társaság előtt, mint az ünnepelt művésznő egyetlen kegyenceze, s lehet szeretője, továbbá szépségét s kellemeit birni.

Büszkesége azonban nem engedé elbeszélni, hogy ama szinpad ünnepelt királynője, saját feleségének testvére, mert a finnyás gondolkodású nagy világ bizonyosan szégyennek tartotta volna szoros rokonságban lenni egy leánynyal, kit valóságos szolgának néz, kötelessége lévén a közönséget fillérekért mulattatni.

Jenő előtt unalmas lassúsággal folytak a jelenetek, türelmetlen volt, alig várható az előadás végét, szinte számlálta a perczeket békétlenségében.

Emmyt a színház előterén rendszeren sokan lesték, az ottani divatférfiak közül, de vele szólni, vagy őt követni senkinek sem jött kedve.

Midőn most a csarnokba lépett, legelőször Jenő ismerős arczával találkozott.

— Jenő!? hogyan — ön itt van?

— Hogy szépségétől s művészetétől én is elveszítsem eszemet, ha már szívem elveszítém.

— És Betty?

— Ugy gondolom ő legjobban mulat, midőn én tőle távol vagyok.

— S tán viszont ön is?... épen nem csodálom, mert illy világtapasztalt férfinak joga van egy nőtől annyit igényelni, mire szegény Betty épen nem képes.

E nyilatkozat nagyban tetszhetett a kalandornak, mert arczán örömtől ragyogó mosoly vonult végig.

— Emmi! önre sok okom van neheztelni; ön megcsalt, s szabadulni akart tőlem, és elhagyott bucsútlanul.

— A kisvárosi világ rágalmaitól akartam megszabadulni, és nem öntől.

— Reméllem tehát, hogy bármilly szigorú is a látogatások elfogadásában, előttem szobái nyitva lesznek.

— Ön közel rokonom — válaszolt Emmy az engedély tetsző hangján.

A kalandor lakására kíséré.

A művésznő szobája pompás rendezetű volt. A bútorok egyszerűek de szép izléssel választékossággal szedettek össze, a talajt virágokkal himzett szőnyeg boritá, a márványozott falon eszmény-alakok, művészek, drámairók aranyrémés képei függtek, az ablakok elfüggönyözött párkányán szép virágvárakban tarka bokkréták illatoztak, az asztalokon phantasticus rendtelenségben, képek, könyvek, képes albumok, divatlapok, hangjegyek, kiirt szerepek, olvasás közt letett s nyitva felelt regények hevertek, felettük egy egy hervadó virág, és egy még eleven halványpiros kamelia-füzér, mit távollétében valamelyik titkos ismeretlen imádója küldhetett. A karszékekre ruhák

kendők s más pipere tárgyak valának vetve, míg etagërje telve volt szebbnél szebb apróságokkal, mikben egy fiatal nõ kedvét lelheti.

Egész paradicsomi szoba, de tekintete mégis olly szomorú, mintha mondaná, hogy úrnõje lemondott az élet minden örömeirõl, s e falak soha nem látnak örömet, csak fájdalmat és küzdést.

Jenõ mindennapos lett e termekben, s midõn a színésznõvel együtt sétálni, kocszini vagy a tón csónakázni mentek, a fürdõ vendégei mindig újabb és újabb meséket költöttek Emmy és a kegyenc közötti viszony történetéhez, mik annyival inkább bánták a nemesérszû lányt, mivel az sem volt többé titok, miként a hírelt kegyenc testvérének férje.

Gyakran kétségbeesett e hírek fölött, de egy eszme mindig megnyugtatólag sugá: — neked fel kell áldoznod magad, hogy megmentsd testvéredet.

Mennyi önmegtadadásba, mennyi fájdalomba került e viszony tovább füzése, mennyiszor kellett pirulnia önmaga előtt, hogy szerelmet hazud az előtt, kit gyülõl, kit utál, de mit tennie kell, ha céljához akar jutni.

Emmy Jenõvel mindig azon félénk tartózkodással társalgott, melly vágyait és szenvedélyét folyvást növelé, s azon szivességgel, melly reményt adott a jövõ boldogságához.

Szenvedélyes kitöréseit fékezé szilárd komolysága, míg szerelmi eszméit táplálta azon részvét, mellyet irántok Emmy örökõsen mutatott.

Õ átvivé életszakmáját a sors szinpadára, s álarczot vón fel, melly kívül piros volt, míg alatta a szem könyezett, szerelmet színlelt, midõn gyülõlséget érzett, örömet meglegedést mutatott míg szive a fájdalmtól majd megrepedt.

Jenõ folytanosan magasbodó szenvedélyét bántá az illedelmes távolközelség.

Egy este halvány arczczal lépett a mûvésznõ szobájába.

— Emmy! — mondá keserüen, te engem végetlen kinzasz, látod szerelmemet és nem adsz egy szálát a boldogítás reményébõl, még ajkaid sem engeded érinteni, hogy legalább az legyen záloga érzeményed valóságának.

— S olly jellemtelennek tartasz — válaszolt a lány magasztos felemelkedéssel — hogy bármint imádnálak is, bevallanám azt addig, míg testvérem törvényes férje vagy?

— S ha nem lennék többé férje?

— Miként lehetne az? vágott szavaiba, tetteve mintha ez eszme által meg lenne fogva.

— Váló per által.

Emmy igenlõ mosolylyal intett fejével, mintha ép e tetszõ nyilatkozatot várta volna. Jenõ e perczen oda rohant hozzá, átölelé karjaival, míg a szelid leány a meggyõzõdés azon mosolyával engedé át magát, melylyel a vértanúk a máglyák élõ lángjaiba léptek.

Jenõ sok elõkelõ hivatalnokkal lévén családi összeköttetésbe, válási pere sokkal gyorsabban folyt, mintsem egyelőre maga is gondolá.

Néhány hónap mulva befejeztetett az, midõn Emmy ép azon város szinpadán szerepelt, hol Betty elhagyottan, egyedül Arthur vigasza által boldogítva élt.

Emmy nem látogatá meg testvérét, nehogy a férj gyanuját felköltse.

Egy reggel vidor arczczal, az öröm mámorában uszva lépett szobájába az elválasztott férj.

- Szabad vagyok — szólt lelkesülten rohanva Emmy karjaiba.
- Vissza! kiáltá a nő nemes haraggal, eltaszitva magától a kéjért lihegő kalandort — szerepemnek ön irányában vége van.
- Holnap oltárhoz vezetlek Emmy!
- Ön nélkül fogok oda menni, hogy tanúja legyek a boldogságnak, midőn sokat szenvedett neje idvezülni fog egy becsületesebb vőlegény karjaiban.
- Csalfa kigyó! kiáltott dühödten a reszkető kéjencz, mérgében rá rohanva a halvány Emmyre, midőn az ajtón Arthur lépett be.
- Jenő visszatántorgott, a megtámadt hölgy erős érczes hangon kiáltá fülébe:
- Hazudtam önnek, de e hazudság menté meg testvéremet, úgy hiszem át látja ön, hogy midőn ellene vétkezém, erényt követtem el, a föld legjobb anyala, szegény Betty iránt, ezért áldozám fel ön szenvedélyének jó hirnevemet, s midőn ezt tevém, jogom van kívánni, hogy e küszöbre többé szentségtelen lábát ne merje tenni!
- Jenő megszegeyenülve lealázva rohant ki a színészno szobáiból.
- Igy még nem csalódott soha.

Másnap az isten háza oltárlépcsőire boldog menyasszony s boldog vőlegény léptek. Hátuk mögött Emmy zokogott, néha olly hangosan, hogy ijedve tekintének rája a boldog szeretők, kik közül egyik sem tudta, egyik sem gyanította, hogy őt a testvér-szeretet és atya emléken kívül egy lángolóbb szenvedély is ösztönzé arra, hogy őket mindörökké boldogokká tegye.

SZINI ÜGYEK.

E napokban volt alkalmunk nemzeti színházunk jeles tagjainak, s dicséretesen ismert zeneszerzőinknek, a Doppler testvéreknek néhány külföldről irt magányleveleit olvashatni; érdekesnek találjuk azokból némely helyeket olvasó közönségünkkel megismertetni, mint adatokat a művészet külhoni viszonyairól, s azoknak vonatkozásairól saját nemzeti intézetünkre.

Ifju művészeinket mindenütt a merre jártak, kitünő szivességgel fogadák, s ők minden fölléptüknél diadalt szereztek nemzeti dallamaink számára.

Prágában a legkitünőbb művészek és írók barátságával találkoznak, kik közt Skraup, zeneszerző és karnagy, Tauvitz, Kitl, a conservatorium igazgatója, Hickel és Michel jeles írók. A közönség és műbarátok részvéte hasonlóan meleg volt, s ám-bár Stéger eltávozta óta a közönség részvéte a művészet iránt csökkenni látszott is, őket igen szivesen fogadák.

A prágaiak nem tudják feledni Stégert, s minden őt követő tenor iránt langyok maradnak; maga az egykori kegyencz Reichel legbuzgóbb törekvéseivel sem bírja a hajdani szeretetet visszavarázsolni. Tout, comme chez nous.

A prágai színház valamivel nagyobb a pesti nemzeti színháznál, de hangzata roszabb.

Az opera leginkább kedvelt tagjai Janda kisasszony, ki közönségünk előtt is ismeretes és Hava ur, ki ének és játékban sokat hasonlít a mi derék Benzánkhoz.

Dresdába érkezettúkkor a közönség rendkívül el volt foglalva a trónörökösnek Wasa Carola herczegnővel eljegyzése ünnepélyeivel, minél fogva különös szerencse volt művészeinkre nézve az udvari színházban hangversenyt adhatni, mely alkalommal europaszerte híres művész, Lipinszki ur sziveskedett őket a művészet legkitünőbb egyéniségeivel megismertetni.

A dresdai opera legkitünőbb tagjai Ney Jenny kisasszony és Tichatsek, kar-nagya a kitünő zeneszerző Reissiger.

Junius hó 18-án a nyár éj á l o m került színre. Mendelssohn menyeyi zenéje, s művészeink azon véleményen vannak, hogy e mű a mi szinpadunkon, a mi operai tehetségeinkkel előadva, a legnagyobb élvezetek közé fogna tartozni.

Mozart „Titus“ című operája, mely mint ünnepélydarab a felséges új házások tiszteletére adatott, mesés pompával kiállítva került színre; a katonaság százával a legpompásabb jelmezekbe öltöztetve képezte a statisteriát, s a disztiményekben a legrendkívülibb volt felmutatva.

Weimarban meglátogaták művészeink feledhetlen hazánkiát, a minden művészek fejedelmét, Liszt Ferenczet; ő itt visszavonultan él, de korának művészei által sürün látogatva, kik lángszelleme által mint egy új lelkesülést nyernek. A két művésztestvért is meleg rokonszenvvel fogadák, s három napig szünteleni társaságában részesítik.

Innét Lipsésébe utaztak, mellynek operájáról kénytelenek megvallani, hogy az nagyon középszerű. Hamburgban találták a legtöbb fiatal és fris hangot a dalszínházban, de azok közt sem valami rendkívüliségeket. Itt sok szerencsével léptek fel művészeink.

Berlinben nagy szivességgel fogadtattak az udvari főintendans b. Hülsen által, ki sajnálkozva említé, hogy ezúttal a tervezett vendég szereplése a magyar operának nem sikerülhetett, s most e helyett a königsbergi opera vendég szerepel nagyon langyos siker mellett.

Itt részesülének azon különös szerencsében, hogy egy legfelsőbb kívánatra Potsdamban rendezett előadáson két hangversenydarabot adhatának elő. A porosz király és királynő ő felségeiken kívül jelen voltak ő cs. k. felségei Sophia herczegasszony, Lajos főherczeg és a belga királynő s más magas vendégek.

Innét Helgolandba rándulva, térének vissza honunkba az ifjú művészek, fris érzetével a honvágynak s hoszu sorozatával azon tapasztalatnak, hogy van miért szeretni a mi otthonunkat.

Összehasonlítva azon kimerithetlen pénzerőt, melylyel a látott külföldi szinpadok rendelkezhetnek, s azon nagy mennyiségét a művészi erőknél, mellyből válogathatnak, a mi kis színházunk mérsékelt anyagi tehetségeivel s szorított körével, minden sajátunk iránti előszeretet és hízélgés nélkül kimondják, miszerint egyedül saját erejére hagyatva álló színházunk, mind fellyülmulhatlan drámáját mind kitünő operáját tekintve, bármely külföldi szinpad előtt sem kénytelen magát szégyenleni. — Sok helyen zene és énekkarok az operában számosabb tagokkal vannak ellátva, de még sem fejtik ki azt az erőt, azt a tüzet, mellyet a miénk; s ha gazdag kiállítás, rogyogó külfény által szerényebb intézetünk sok helyütt háttérbe is szorítottik, de fényes tehetségek százszorosan pótolják vissza az anyagi fény kisebbségét, s

a mít, kétszáz mértföldnyi utat téve, nem találtak fel sehol, egy rendkívüli, Hollossyhoz hasonlítható csalóány énekesnőt, azt haza térve, itthon kellett feltalálniok, Lesniewska kisasszonyban, kit az alatt színházunk örökké örökös jó csillagzata ide vezérelt. E kifejezés saját nyilatkozatuk, mellyhez csatolták azt is, hogy hazai művészeinket csak most kezdik valóban becsülni, miután látták a külföldet. Vajha szigorú bírálóinkat is elküldhetnék egy illy rövid körútra.

Néhány figyelmeztetést is nyérünk ifjú művészeinktől a látott színpadok czélszerűbb elrendezése felől.

A színpadok mindenütt fényesebben vannak világítva, mint nálunk, a főcsilár mindig öszhangzó világításban a színpaddal. A villámot gázal utánozzák a legélethibben, nem gyántával; a zenekarok világítása sehol sem alkalmatlankodik a mögötte ülő közönségnek, e mellett minden színpal a megfelelő színes világításban részesül.

A zártszékeknek külön bejárata van.

Színházi kocsi tartatnak, mellyek a játszó művészeket haza szállítják, hogy az előadásban elfáradt, összetörődött művész ne legyen kénytelen esőben, sárban szállásaig vánszorogni, világos betegség veszélyére. Nálunk próbáljon valaki illyet indítványozni. Köszönje meg, hogy nem jár meztláb.

A pénztárnál váltott jegyeket az ellenőrök mással váltják fel, így minden csempészet meg van gátolva.

Mi köszönettel használtuk fel a tisztelt művészpár tudósításait.

Vajha többi hazai művészeink se vonnák meg maguktól a fáradságot, tapasztalataikat a közjó előmozdítására feljegyezni.

BUDAPESTI HIREK.

* * E lapok szerkesztője gr. Festetics Leo e napokban hivatalos ügyek végett Bécsbe utazott s jelenleg nincs honn.

* * Nemzeti színházunktól folyó hó elsőjével eltávoztak: Gino Luiza kisasszony, első rendű énekesnő és Schellenberg úr, balletmester.

* * Ira Aldridge folyó hó 10-re váratik.

* * Hetényi János a magyar academia rendes tagja, ki az irodalmi pályán hat ízben jutalommal koszorúztatva, maradandó hirt vivot ki magának, mult hó 26-kán épen születése 67-dik évnapiján Ekelen, hol reform. lelkész volt, meghalálozott. Emleke örök a tudományok férfiai között, nemléte pótolhatlan hiány.

* * A drámabíró választmány első forumán ismét egy új népszínmű ment keresztül, mellynek, a kik olvasták, sok sikert ígérnek.

* * Irodalmi hírek: Beöthy László „nesze semmi, fogd meg jól“ czimű munkájára már is szakadnak az előfizetők, egyedül a császárfürdőben 75 aláírója akadt. E fiatal humoristánkról egy hozzánk érkezett bécsi levél tudósítása szerint Saphir is igen kedvezőleg nyilatkozott. — Szelestey László „falu pacsírtája“ czimű dalgyjteményt adott sajtó alá. — Kertbeny Károly vállalata „100 magyar költő“ német fordításban, melly versköltészetünk minden kitünő bajnokát megismerteti a külfölddel, már elhagyta a sajtót. — Jókai Mór „Török világ“ regényének harmadik kötete megjelent és szétkül-

detett. — Megjelent Dobsa Lajostól „Lydia“ regény egy kötetben. — Paulikovics fiatal költő „hét vár“ című történeti regényt fejezett be; az ifjú költő még szinte gyermek korában elveszté szemei világát s most már csak szellemében él. — Emich G. jövő évi országos nagy naptára a jövő augusztusi vásárra elhagyja a sajtót.

* * A volt kőrösi udvaron csakugyan építik a bazart; — sajnos dolog, hogy egy 20 ezer lakossal bíró város nem tudta e nagybecsű helyet saját kezei közt továbbra is fentartani. Hir szerint Keeskemét városa, saját nevééről hitt telkén egy nagyobbserű épületet fog emelni. Bár minden alföldi városnak volna saját háza Pesten.

* * Szeleste y László fiatal költőnk a város ligetben nyári lakot és kertet szándokozik venni. Lesznek, a kik e hirt oda fogják magyarázni, hogy még is jövedelmes dolog írónak lenni.

* * E héten a nemzeti színházban előadott művek sorozata: vasárnap Tamás bátya; hetfőn Norma; kedden Családi dráma, szerdán Egy nő, ki az ablakon kiugrik és tánczeyveleg; esütörtökön Zrinyi; — pénteken Saint Tropezi úrnő; szombaton Hunyady László.

* * Szinügy. A kolozsvári dalszintársulat a nyári évszakra kétfelé oszolva, a drámai rész Deésen vendégszerpel, míg az opera Brassóba utazott.

△ A művészet mezején ismét néhány új ritkasággal lepeténk meg, s e művészeti ritkaság, Treichlinger műkereskedésében megjelent s zongorára alkalmazott ezen három érdekes darab: „Pesther Tratsch-Polka“ Weber Frigyesztől, „Beliebter Marsch über Motiver der Oper Rigolletto von Verdi“ s „Elválás végpercei“ csárdás Pecsényánszky Jánostól; s ezen utóbbit kivált tartalma érdekessége s eredetiségénél fogva bizvást ajánlhatjuk a művészet barátainak.

△ Aranyváry kisasszony felől, ki a magasabb ballet tánczbani kiképzés végett Párizsba utazott, azon kedves tudósítást vettük, hogy tanulmányait a legnagyobb siker koszoruzza. Az ottani világhírű balletmester St. Leon, már első próba alkalmával olly kedvezőleg nyilatkozott, Aranyváry kisasszony ügyes művészete felől, hogy azon nyilatkozatát adá neki, miszerint october elején Párizs akármelly nagyobbserű színpadán kedvező feltételek mellett a nagy opera balletjában bizvást léphet fel.

△ Az Ivándai, hideglelés, raszt és májkórság ellen annyira hasznos viz, Bécsben a geologiai társulat által vizsgáltatik meg.

A nemzeti színház nyugdíj-intézet részéről kibocsátott azon gyűjtő-íveknek, mellyek f. é. martius 30-tól, julius 22-kig bezárólag tartó időben bocsátattak ki, szabályszerűleg megállapított idejük lejárván; kéretnek egész tisztelettel mind azon t. cz. hazafiak, kik a fen kijelölt időszakból kelt gyűjtő-íveket bírnak, legyenek szivesek azokat mielőbb, de legkésőbb a következő pesti augusztusi vásárra, mgos Ürményi József, cs. kir. kamarás ur ő nagyságához, mint a nemz. színház nyugdíj-intézeti korm. választmány elnökéhez, (Pest, Bálványutca, Ürményi ház) okvetlenül beküldeni. — Pest, julius 28. 1853. Fán-csy Lajos mk. a nemz. színház nyugdíj-intézeti korm. választmány tagja s jegyzője.

Alólírt, Hidassy Elek, Eperjes városa színházi igazgatójának nevében, ezennel felszólítom a vidék jelesb színészeit és színésznőit, hogy ki folyó év oct. 1-től

kezdve Eperjes és környékén működő szintársulatához bizonyos fizetésre (fixumra) szerződni ohajtanának, bérmentes leveleiket legfeljebb september 1-ig sziveskedjenek hozzám intézni. Pest, aug. 3. 1853. (Ószutcza 10. sz.) Szász Lajos, nemz. színházi alügyelő.

NYILATKOZAT Garay János munkái ügyében. F. é. jul. 6-kán közzé tett újabb kérelmem nem hangzott el a pusztában, sőt egészen váratlan sikert eredményezett. Találkozott nemeslelkű pártfogó, ki többek hozzá járultával olly összegnek kamat nélküli előlegezésére ajánkozott, melly a munkának kiállítását lehetővé teszi. A nagylelkű irodalombarát Weisz B. Ferencz ur, pesti nagykereskedő. A többi nemeslelkű részvevők neveit más alkalommal lesz szerencsém közleni. A munka tehát okvetlenül meg fog jelenni. Kérem azért a még előfizetni kívánókat, hogy izeik s a pénz beküldését f. évi novemb. 1. napjáig annál is inkább eszközölni siessenek, minthogy azontul a munka csak bolti árán, 7 pftjával lesz kapható. Pest, aug. 2-kán 1853.

Ney Ferencz.

Müller Gyula pesti könyvárus, mint a „Nagy Naptár“ kiadója által kitűzött gazdasági pályakérdésre a szerkesztőséghez beküldött pályaművek közül Benkő Dániel és Török János urak, mint e czélből felkért bírák a „Die Umstände bilden den Fruchtumlauf“ jeligés munkának ítéltek oda egyhangulag a 300 darab ezüst huszas pályadíjt, mire az illető lepecsételt levélke felbontatván, benne „Kerkapoly Károly (Pápán)“ neve volt olvasható. Ezen érdekes és tanulságos korszoruzott munka Müller Gyula „Nagy Naptára 1854-dikre“ czimű évkönyvben fog közzé tétetni.

A többi munkálatok beküldői, azon esetre, ha szinte tanulságos cikkeiket a gazdaságat érdekében közre bocsátani szándokoznának, azok kiadását illetőleg méltóztassanak Müller Gyula könyváruossal értekezni. Kelt Pesten, jul. 30-kán 1853. „Müller Gyula Nagy Naptára“ kiadója és szerkesztősége.

VIDÉKI SZEMLE.

B. Fűred, nyárhó 25.

Vendégkoszorunk művészet iránti rokonszenvtől áthatott, szép, jó s nemes érzetétől ihletett része, a fürdői társasélet élvezetessé tételében olly jelentékeny helyet foglaló színészet főnmaradását a vendégek színészet iránti részvéttelensége esetén is biztosítandó s jövőjét biztos alapra helyezendő — indítványonnyal lépe föl az uradalomnál nemzeti színészetünk biztosítása érdekében, s fölhívá azt olly intézkedései fensőbb jóváhagyás kinyeresére, mellynek erejénél fogva ezentul a fürdői vendégek a zene fentartására fizetett két ezüst forint helyett hármát fizetendnek, s a harmadik pengőforintból begyülő pénzösszeg $\frac{1}{100}$ a fürdői nemzeti színház alaptökéje növelésére $\frac{2}{100}$ -da a működő szintársulat segélyezésére leszen fordítandó. — Az uradalmi felügyelőség örömmel karolá föl a lelkes ajánlatot, az e szellemben szerkesztett programmnak a vele még ismeretlen vendégekkeli közlését bokros foglalkozásai daczára is magára vállalá, s az aláírók már is olly szép számmal vannak, hogy az ohajtott eredmény nem sokára valóság leend.

E program mellé fölhívás is van csatolva, mellyben a vendégek színészetünk tetteles pártfogolását tanusító önkénytes adakozásra szólíttatnak föl addig is, míg ezt a program fensőbb helyeni szentesítése esetén kötelességszerűleg kellene teljesíteniök. Ez iven is szép számmal vannak az aláírók, s édes öröm rezgé át szívemet, mert az aláírottak közt főbb rangu nemeseink több nevezetes tagjai nevét valék szerencsés láthatni . . . mint előhírnökét egy szép- magasztos-tavasznak, melly nemzetiségünkre a nemzet benső szellemi ereje folytonos fejlődésére főbb rangu uraink általi pártfogoltatás esetén okvetlenül derülni fog.

Haldoklásnak indult fürdői színészetünk életének ez indítvány megtestesülése új lendületet, életerőt adand, a kezdeményzők ügyessége, tekintélye, tárgyavatottsága s áldozatkészsége biztosít a jó sikerről.

Bár az érdem köz mindenkivel, ki az indítványhoz beleegyező . . . a pártfogoláshoz tehetsége szerint önkénytesen áldozó aláírásával járul . . . kiválólag dicséretet érdemelnek mégis azok, kiknek eszmevilágában e gondolat először megfordult, kik az indítványzás terén fölléptek férfiasan, s nyilatkozhatni tért nyitának a művészet oltárán áldozni kész akaratnak, az áldozók közt kitűnnek a fensőbb aristocrazia több tagjain kívül Hertelendy s Egresi Soma.

Tegnap estve a színházban „Annak s fürdői vendégek tiszteletére“ fölemelt ár mellett a színház javára „Diogenes“ legújabb színmű adatott. Gyulai — kit a somogyi ujdonságíró középszerű színészek közt sem szeret látni, Diogenes nehéz szerepét az életmód választás küzdelme, világ megvetése, hon jólléte iránti lelkesülés, Áthén főemberei vétkének leleplezése s a köztársaság ügyeinek kéjhölgyek miatti háttérbe szorítottágán átértett fájdalom hű visszatükrözésében, Aspasia iránti ébredő, növekvő majd győző szerelmében . . . az archonok közé jutni akarásakor tapasztalt népromlottság s megvesztegetett erkölcs fölötti keserve s megvető utálatában, Aspasiábani vélt csalódása rendítő perceiben, majd a nő ártatlansága napfényre jövedelekor átértett öröm lelkesülése magasztosságában . . . a különböző érzet s indulat, helyzet és állapot változatnak megfelelőleg jó mimikával, taglejtéssel, hanghordozattal, művészi remekléssel adá.

Ügyesen vitte Berzsenyi Clinias, s Benedek Alcibiades szerepét. Nők közül Felekiné Aspasia szerepének ügyes keresztülvitele által.

Az összes személyzet művészi tökkélylyel s öszhangzattal játszott, mi a különben is hatásos darab érdekét növelé. S valóban miután „Dalma“ s „Tamás bátya gunyhója“ már adatott szinpadunkon, nem is lehete darabot választani, melly jelen viszonyaink közt nagyobb hatást vihatott volna ki. S e választás mint halljuk, az uradalmi felügyelőség érdeme, ki mindent elkövetett, hogy a színház javára rendezett előadások orly darab adassék, mellynek érdeke vonzó erővel hasson a vendégkoszoru nemzeti színészetünk iránt kevésbé lelkesült részére is; s hogy a színház jövedelme lehetőleg növekedjék, a cél szentsége s a darab jósága vendégek elérjlesztésével egyenkint szólított föl mindenkit színházban megjelenésre, mi különben is munkával halmozott idejének nagy részét igénybe vevén, orly áldozat a művészet oltárán, mit nem méltányolni nem lehet. Fényesen igazolá ez által az urodalom, hogy főtörekvése mozgásba hozni minden rugót, mi által a vendégek nagyobb kényelme s élvezetvágának tökéletesebb kielégítése eszközölhető. — V ö n ö c k y P a p.

Szeged, jul. 27. 1853.

Tehát mégis valahára teljesültek a mi ohajtásaink, megértük hát egykor, hogy városunkat Thalia magyar ajku papjai felkeresték. E napokban Hetényi Józsefnek eddig Kecskeméten működött színtársulata megérkezett. Működéseiket f. hó 23-án a felső városi társalgási egylet volt teremében „Marsan hercegnő“ előadásával kezdték meg. Marsan herceget Horváth, Mailly Hektort Hetényi Gyula, Vaudreuill Olivért Jánosfi, Marsan Helent Szabó Krisztina, Samuel tengerész kapitányt Hetényi személyesítette. Az előadás általában szabatos, összevágó volt, különösen Hetényi Gyula és Szabó Krisztina szerepeik jól felfogása által kitüntették magukat, a kalóz természetű, adott szavához hűn ragaszkodó, természetességében folytonosan megmaradt tengerész kapitány szerepét Hetényi József illetőleg kiemelte.

Jul. 42. „A nagy apó“ Szigligeti kedvelt írónk énekes népszínműve hozatott színre. Nagy Jancsi mendicás szerepét Hetényi István elég jól adá.

Jul. 25. „Richelieu első párbaja: vagy a 15 éves férj.“ A czim szerep Hetényi Laura kezeiben volt, ki a fiatal korban nősített, szerelemre vágyó, s a gyermeki korból minden áron kibontakozni ohajtó herceget művésziileg személyesítette.

Jul. 26. „Női harcz, vagy párbaj szerelemben“ mind a magyar, mind a német színpadon e napon egy darab adatott. Villegoutier Leontina szerepében Hetényi Laura, Autreval grófnő szerepében Szabó Krisztina lépett fel, mindkettő teljes megelegedésre működött. — Hetényi Gyula Flavigneul Henriket avatottsággal személyesítette.

Csudálkozand szerkesztő ur, ha mondom, hogy Szegeden vannak egyének, kik magyar létükre nem áttallanak a magyar színi társulat ellen, nyilvános helyen szónoklatot tartani. Az illy nemzet ellenies törekvések ritkán szoktak kívánt czélra vezérelni.

Lederer társulata pedig mind egyre működik. E társulat közremunkálása mellett minapában egy énekes társulat lépett föl, köz — — botrányra, mert a moral iskolát lealacsonyító énekek miatt nemcsak a nők, de a férfiak is a színházat odahagyni kénytelenítették. — Ehhez nem kell commentár.

Hetényi társulata mikénti működéséről időnkénti tudósításaimat rendszeren küldendem.

Tegnap este nagy tűz volt, két derék ház lett a lángok áldozata. — Rendes levelező.

Kardszag, jul. 27. 1853.

Lángh Bódi társulata 5 héti itt tartózkodása alatt folytonos meleg részvételnek örvendhetett. Nem volt ez idő alatt kún leány, ki egy előadásból is kimaradt volna, bár mindenütt így pártolnák a nemzeti műveltség előhaladásának e mozdonyát.

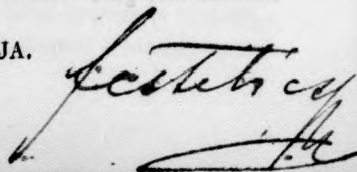
Személyzete közül lehetetlen említetlenül hagyni a comical szerepeket ügyesen vivő Bekét, s a kanász- s csikós szerepekre jól alkalmazható Nyirit, s komolyabbakra Harmathot; nők közül negédes szerepekben Lángh Bódinét, s a most fejlődő Harmath Idát. Most távoztak közülünk a szarvasi közönség unalmát elűzendők. S. M.

FELELŐS SZERKESZTŐ

TOLNAI GRÓF FESTETITS LEO.

PEST, 1853.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.



Előfizetési értesítés!

A'

DÉLIBÁB,

szépirodalmi és művészilap

Ötödik **NOVEMBER** és **DECEMBER** hónapi folyamára, mely idő alatt
fog közölni **JÓKAI MÓR** legújabb történeti **REGÉNYE** :

A BALKÁNI HARCZ,

„képek az 1829-ki orosz-török háborúból“ külön előfizetést nyit
melyben **2 ft**, postán küldve **2 ft 36 kr. p.pénzben**. Minden hónapban **2**
párisi divatkép-melléklettel.

Pest, october 22-én. 1853.

A DÉLIBÁB nemzeti színházlap szerkesztősége.

Megjelent és **EMICH GUSZTÁV** nemzeti könyvkereskedésében (uri- és kigyó-
utcza sarkán) valamint minden hiteles könyvárusnál kapható :

M A N U A L E

MUSICO-LITURGICUM

(KARÉNEKES KÉZIKÖNYV.)

In usum ecclesiarum cathedralium et ruralium, complectens Antiphonas, Hymnos, et Responsoria ad Processiones et solennes Benedictiones; item Hebdomadam Sanctam; Psalmos et Hymnos ad Vesperas etc. etc. partim cum Cantu gregoriano, partim figurati a quatuor vocibus, partim Choralis populari comitante Organo **JUXTA RITUALE, MISSALE ET BREVIARIUM ROMANUM SPECIATIM PRO Chori Regentibus, Organoedis, Cantoribus ruralibus, Seminariis, et Praeparandiis CUM ADJECTA BREVI AD CANTUM GREGORIANUM ISTRUCTIONE ELABORAVIT ET EDIDIT FRANCISCUS ZSASSKOVSKY, Regens Chori Metropolitanae Ecclesiae Agriensis, et Professor Musicae Instituti Praeparandorum; R. Societatis Praagensis Promovendae Musicae Sacrae et Academiae Sophiniana Cantus membrum. (EDITIO LATINO-HUNGARICA.)**

Nagy 4-edivrében, **237** lap, igen csinos kiállítással ára füzve **4 ft. 30 kr. pp.**

Legujabb, vegyes tartalmú, magyar könyvek!

EMICH GUSZTÁV

nemzeti könyvkereskedésében Pesten, (az uri és kigyó-utca sarkán) s általa minden hiteles könyvárusnál kapható:
s általa minden hiteles könyvárusnál kapható:

A

FEKETE DOMINO.

REGÉNY.

Írta B. PODMANICZKY FRIGYES.

Két kötetben, összesen 331 lap a legcsinosabb kiállítással
ára füzve 2 fr. p. p.

Uti Naplóból.

IRTA

B. PODMANICZKY FRIGYES.

Tartalma: Stettin. Svinemünde. Tengeri út. Riga. Reval. Kronstad
Pétervár. Nevszki Prospect. — Utazás Moszkvában. Moszkva. — Stockholm
Upsala. Danemora. — A svéd tavak. Trollhättan. Gothaborg. A Sund. —
Koppenhaga. Hamburg.

Nagy 8-adrétnben, igen fényes kiállítással, ára 2 pfrt.

MULATSÁGOS

HÁZI-NAPPTÁR

1854-re.

Szépirodalmi része: Tompa Mihály, Bernáth Gáspár, Jenevai, Sajó, Pet
Sándor és Jókai Mórtól.

Az 1854 évre szóló katholik. és protest. naptáron kívül számos közhasznú
cikkel, Magyar- és Erdélyországi vásárokkal s. a. t.

Nagy 8-adrét, közel 140 lap, ára füzve, s az illő bélyeggel ellátva csak 30 kr. p.

A MEZŐGAZDASÁGI NÉPSZERŰ KÉZIK ÖNYVE.

szántóföld-, rét és szőlőmivelés, gyümölcsfatenyésztés, szarvasmarha-, ló-, sertés- és méhtenyésztés. Jelen fejlődésfoka s előhaladása szerint,

SCHLIPF J. A.

szoruzott pályamunkája **harmadik** tetemesen bővített és javított kiadása nyomán szabadon magyaráta

TÓTHFALUSI MIKLÓS orv. tr.

harmadik magyar kiadás. (A szövegbe nyomott sok metszvényyel.)

Nagy 8-adrét 490 lap, füzve ára 3 frpp.

A SZERELEM GYERMEKEI.

Regény **SUE JENŐTÖL**, fordította **GERŐ.**

Két kötetben 12-edréthben 370 lap, füzve, ára 2 forint pengő pengő.

GALLICISMES DIALOGUÉS.

francia nyelvsajátságok, köz és társaséleti beszélgetésekben, közmondások-példabeszédekkel. — A francia nyelv alapos ismeretére törekvők s abban jártasok használatára.

PESCHIER A. után **FEKETE SOMA.**

Ára füzve 1 frpp.

BIBLIAI TÖRTÉNETEK.

az ó és új szövetségből és az apostolok cselekedeteiből. Kivonat gyermekek számára.

SCHMIDT KRISTOF

egy kötetnyi bibliai történeteiből, **Farbmann János** által. Fordította

Czuczor Gergely sz. Benedeki rend pannonhegyi tagja.

8-adrét 170 lap. Kemény kötésben ára 30 kr. pengő pénzben.

A KARTHÁUSI.

Regény, írta **B. EÖTVÖS JÓZSEF.**

Két kötetben; harmadik javított kiadás. 12-edréthben összesen 660 lap.

Ára füzve csak 2 frpp.



DELIBAR

